

Koirakumppani huostaanotetun lapsen
kiintymyssuhdekehityksen näkökulmasta
– kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Juhani Rumpunen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Juhani Rumpunen	
Työn nimi Koirakumppani huostaanotetun lapsen kiintymyssuhdekehityksen näkökulmasta – kuvaileva kirjallisuuskatsaus	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 45
Ohjaaja Kaisa Haapakoski	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän kandidaatintutkielman tarkoitus on selvittää, voiko kumppanuus koiraan muovata huostaanotetun lapsen kiintymyssuhdekehitystä. Tutkielman kiintymyssuhdeteoreettinen näkökulma on voimakas. Tutkielma on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena.</p> <p>Osa sijoitetuista lapsista on kohdeltu kaltoin ennen huostaanottoa. Moni näistä lapsista on oppinut, ettei voi luottaa vaarallisessa tai stressaavassa tilanteessa siihen, että saisi turvaa vanhemmaltaan. Kun lapsi on hakenut turvaa vanhemmaltaan, vanhempi on saattanut ohittaa lapsen tarpeet toistuvasti tai käyttäytyä aggressiivisesti. Näille lapsille ei tavanomaisesti ole muodostunut turvallista kiintymyssuhdetta vanhempansa.</p> <p>Turvallinen kiintymyssuhde lisää lapsen resilienssiä ja vähentää lapsen tulevaisuuden kehityksen riskitekijöitä. Sijaishuollon keskeinen tavoite onkin pyrkiä oikaisemaan huostaanotetun lapsen usein epäsuotuisaa kiintymyssuhdekehitystä. Kaltoinkohdellulla lapsella on kuitenkin tapana tuoda uusiin ihmissuhteisiinsa odotuksia, jotka pohjautuvat pelkoon ja epäluottamukseen. Tämä vaikeuttaa tavoitteen toteutumista.</p> <p>Vaikka kaltoinkohdellun lapsen odotukset uusia ihmissuhteita kohtaan ovat monesti pessimistisiä, hän näyttää kykenevän luottamaan koiraan. Koiran silittäminen madaltaa lapsen stressitasoa ja auttaa lasta luottamaan sijaisvanhemman tai terapeutin tarjoamaan turvaan. Sijaisperheessä asuva koira tyypillisesti tukeekin erityisesti kaltoinkohdellun tai ihmisiin luottamuksensa menettäneen lapsen kiintymyssuhteen eheytymistä turvallisemmaksi.</p>	
Asiasanat Kiintymyssuhdeteoria, lastensuojelu, sijaishuolto, sijaisperhe, luottamus, koira, eläin	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	2
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	5
2.1 Metodi	5
2.2 Tiedonhaku	5
2.3 Aineisto	7
3 KIINTYMYSSUHDETEORIA	8
3.1 Ainsworth ja kiintymyssuhdeteorian metodologia	11
3.2 Kiintymyssuhdemallit ja niiden pysyvyys	12
3.3 Kiintymyssuhdekehityksen riskit ja kiintymyssuhteen vaikutukset	16
4 TULOKSET	20
4.1 Lasten kiintymyssuhdemallit	20
4.2 Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit	21
4.3 Huostaanotetun lapsen epäsuotuisaan kiintymyssuhdekehitykseen vaikuttaminen sijaishuollossa	25
4.4 Koira muovaamassa lapsen kiintymyssuhdekehitystä	25
4.4.1 Suhteessa olemisen strategian monistuminen ja koira	25
4.4.2 Kosketus ja oksitosiini	28
4.4.3 Koira huostaanotetun lapsen kiintymyksen kohteena	28
4.5 Koira-avusteiseen sijoitukseen liittyvät riskit	31
4.6 Kooste esitetyistä keskeisistä tuloksista	33
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
6 POHDINTA	37
7 LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Vuosituhanen vaihteen tienoilla Yhdysvalloissa alettiin tutkia aiempaa laajemmin eläimen käytön mahdollisuuksia terapiassa. Yhdysvaltojen vanavedessä Saksan ja muutamien muiden Euroopan maiden tutkimuskenttä kiinnostui erilaisista eläinavusteisista työmenetelmistä ja alkoi panostaa niiden tutkimukseen. Useissa saksankielisissä Euroopan maissa eläinavusteisia interventioita alettiin omaksua myös osaksi maiden palvelujärjestelmiä. (Schuhmayer 2012.) Norjassa puolestaan pienmaatilojen olosuhteita kuntoutuksessa hyödyntävä Green Care -toiminta on saavuttanut suuria mittasuhteita, ja sitä hyödynnetään myös lastensuojelutyössä (Yli-Viikari ym. 2009, 14). Erilaiset eläinavusteiset työn muodot ovat kasvattaneet suosiotaan myös Suomessa (ks. Yli-Viikari ym. 2009, 11). Ennen koronapandemiaa havaitsin esimerkiksi, että useissa Jyvässeudun lähikirjastoissa oli tarjolla lukukoiratoimintaa lapsille.

Samalla kun eläinavusteisen työn suosio on Suomessa kasvanut, työ on muuttunut ammatillisemmaksi. Ammatillistumisesta kertoo alan järjestäytyminen ja laatusuosituksen julkaiseminen. Mikkelin kaupunginkirjasto on hallinnoinut hanketta, jonka puitteissa koottiin yhdessä Kennelliiton (2016) kanssa *Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan*. Samana vuonna on myös julkaistu Kahilaniemen (2016) oppikirja *Eläinavusteinen interventio: asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin*. Vuonna 2010 perustettiin yhdistys *Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry* (Ytj). Yhdistys linjaa, että sen tarkoitus on ” – – kehittää koira-avusteista työtä sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla” (Kasvatus-kuntoutuskoirat).

Eläinavusteinen työ näyttäytyykin ajankohtaisena teemana. Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani Turun Sanomat (Salonen 2022, 18) julkaisi artikkelin otsikolla *Eläimen parantava voima perustuu kosketukseen*. Artikkelia varten oli haastateltu erikoispuheterapeutti Leena Ervastia, joka hyödyntää hevosia ja koiria työskennellessään asiakkaidensa parissa. Ervastin mukaan eläimet rentouttavat hänen asiakkaitaan ja tehostavat kuntoutumisprosessia. Olen kuullut entistä useammin niin lasten kuin myös koulujen henkilökunnan kertovan, että kouluissa vierailee opettajien koiria, joiden läsnäolon sanotaan rauhoittavan luokkaa. Samankaltaista viestiä kerrotaan myös lastensuojelulaitoksista, joissa työntekijöiden koirat vierailevat. Kuten tutkielmani tiedonhakua käsittelevässä alaluvussa 2.2 tuon esille, tilastotietoa laitoksissa vieralevien eläinten määrästä ei kuitenkaan näytä olevan saatavilla. Samoin suomalainen aihetta käsittelevä tieteellinen tutkimus on ollut määrältään vähäistä. Tavoitteeni onkin lisätä suomenkielistä tietoa eläinavusteisista työmuodoista lastensuojelun kontekstissa.

Aiheen valinta

Sijaishuollon tavoitteisiin kuuluu tukea huostaanotetun lapsen¹ hyvinvointia sekä turvata lapsen tasapainoinen kehitys². Sosiaalityön kannalta on luontevaa ajatella, että reittejä sijaishuollon tavoitteiden saavuttamiseksi voidaan etsiä ja tarkastella akateemisella tutkimuksella. Suomalainen sijaishuoltoa käsittelevä tutkimus on kuitenkin ollut määrältään vaatimatonta – tutkimus on pääsääntöisesti keskittynyt sijaishuoltoprosessin käynnistymiseen ja ohittanut sijoitetut lapset (Eronen, Laakso & Pösö 2010, 147-148, 155-157).

Heinon (2013, 97-98) mukaan Suomessa sosiaalityöntekijät arvioivat, että huostaanottotilanteessa merkittävällä enemmistöllä lapsista psyykkinen terveydentila on heikko. Sinkkosen puolestaan toteaa, että monilla huostaanotetuilla lapsilla kiintymyssuhde ei ole kehittynyt turvalliseksi (Sinkkonen 2003, 171-172; Sinkkonen 2019, 175). Turvattomat kiintymyssuhdemallit ja erityisesti organisoitumaton kiintymyssuhde luovat riskejä lapsen tasapainoiselle kehitykselle³. Carr ja Rockett (2017) nostavat sijaishuoltojärjestelmän kulmakiveksi sen, että sijaishuollolla pyritään muuttamaan lapsen epäsuotuisan kiintymyssuhdekehityksen suuntaa. Katsonkin tarpeelliseksi tutkia keinoja huostaanotetun lapsen mahdollisesti haasteellisen kiintymyssuhdekehityksen oikaisemiseksi.

Entä miksi juuri koira? Lehto-Lundén (2020) on tutkinut väitöskirjassaan lasten kokemuksia tukiperhetoiminnasta. Lehto-Lundén toteaa, että on mahdollista, että lapsen näkökulmasta tukiperhetoiminnassa merkittävin suhde muodostuu tukiperheen lemmikkiin. Lehto-Lundén tuo väitöskirjassaan esille myös aiemman tutkimusnäytön, jossa on havaittu lemmikkieläinten suuri merkitys lapsille erityisesti vaikeissa elämäolosuhteissa. (Lehto-Lundén 2020, 113.) Myös Oranen esittää (2001, 59), että lemmikin tarjoaman tuen merkitys näyttää korostuvan väkivallan keskellä elävien lasten kohdalla. Sinkkonen (2019) puolestaan tuo esille, että ihmisen ja eläimen välistä suhdetta on käsitelty psyykkistä kehitystä koskevassa tutkimuksessa kovin vähän. Sinkkonenkin kuitenkin kuvailee, kuinka eläimen ja ihmisen suhteen tiedetään olevan tärkeä voimavara monille. (Sinkkonen 2019, 81-82.) Lehto-Lundénin ja Sinkkosen esiin tuomien näkökulmien siivittämänä ajattelen, että eläinten vaikutus lastensuojelun asiakkaisiin on tutkimisen arvoinen teema. Aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden perusteella näyttää siltä, että eläimistä juuri koiran ja ihmisen välistä suhdetta ja vuorovaikutusta on tutkittu eniten.

---

¹ Käyttäessäni kandidaatintutkielmassani termiä *lapsi* tarkoitan alle 18-vuotiasta henkilöä. Käyttämäni määritelmä on yhteensopiva lastensuojelulain (417/2007, LSL) 6 §:n (1489/2019) määritelmän kanssa.

² Lastensuojelulaki (417/2007, LSL) 58.1 §; lapsenhuoltolaki (361/1983, HTL) 1 § (190/2019).

³ Ks.3.2 Kiintymyssuhdemallit ja niiden pysyvyys sekä 3.3 Kiintymyssuhdekehityksen riskit ja kiintymyssuhdemallien vaikutukset

Katson edellä mainitsemieni perustelujen valossa, että kumppanuus koiran kanssa huostaanotetun lapsen kiintymyssuhdekehityksen näkökulmasta on hedelmällinen tutkimusaihe. Määrittelen kumppanuuden tarkoittamaan tutkielmani yhteydessä sitä, että lapsen ja koiran välillä vallitsee ystävällismielinen suhde: lapsi viettää usein aikaa koiran kanssa ja hakeutuu tämän lähelle. Tyypillinen esimerkki kumppanuudesta on suhde lemmikkikoiraan.

Tutkimuskysymys

Millaisena elementtinä kumppanuus koiran kanssa näyttäytyy huostaanotetun lapsen kiintymyssuhdekehitykselle tutkimuskirjallisuuden perusteella?

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Metodi

Vastaan tutkimuskysymykseeni kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin, jota Kangasniemi ym. (2013) ovat käsitelleet artikkelissaan. Tutkielmani jäsentyy tutkimuskysymyksen muodostamiseen, aineiston valitsemiseen, kuvailun rakentamiseen ja tulosten tarkastelemiseen. Vaiheet limittyvät. Sellainen tutkimus, jossa yhdistyy lapsen kumppanuus koiraan sijaishuollon kontekstissa ja jossa teoreettisena viitekehystenä on kiintymyssuhdeteoria, on määrältään vähäistä. Kuvailen toistaiseksi saatavilla olevaa tutkimusaiheeseeni liittyvää tietoa ja rakennan sen pohjalta kokonaiskuvan tutkimusaiheesta. Tavoitteenani on luoda helposti jäsennettävissä oleva ymmärrys ilmiöstä. Näin ollen tapani toteuttaa tutkielmani noudattaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessia. (Kangasniemi ym. 2013.)

2.2 Tiedonhaku

Suunnittelin alustavasti kandidaatintutkielmani aiheeksi lastenkodissa asuvan koiran tai eläimen vaikutusta lastenkotiin sijoitettujen lasten hyvinvointiin. Aloitin tutkielmani tiedonhaun selaamalla *Januksen* kaikkien viimeisen 20 vuoden aikana julkaistujen artikkelien otsikot. Lisäksi etsin tietoa JYKDOKista. Hakukoneessa käyttämäni hakutermit olivat *sosiaalityö, lastensuojelu, sijaishuolto, koira ja eläin*. Löytämieni aihepiiriini soveltuvien suomenkielisten tieteellisten lähteiden määrä oli hyvin vaatimaton.

Laajensin hakuani JYKDOKin kansainvälisten e-aineistojen hakuun termeillä *foster care, social work, dog, animal* ja *pet*. Kun olin perehtynyt Matthiesin (2009) saksalaisen sosiaalityön tiedepohjan ja professionaalistumisnäkökymien kuvaukseen, laajensin tiedonhakuani myös saksan kielelle. Käytin JYKDOKissa sekä Bielefeldin yliopiston BASE-hakukoneessa hakusanoja *Fremdunterbringung, Sozialarbeit, Sozialpädagogik, Hund* sekä *Tier*.

Erilaisilla mainitsemieni hakutermin yhdistelmillä löysin satoja artikkeleja ja teoksia. Käydessäni hakutulosten otsikoita läpi havaitsin, että suurin osa tuloksista ei soveltunut pohtimaani tutkimusaiheeseen. Otsikoiden perusteella osa tuloksista käsitteli koirien suojia ja rescuekoiratoimintaa. Luin abstraktitekstit sellaisista artikkeleista, joiden otsikot arvioin mielenkiintoisiksi. Merkittävä osa näistä artikkeleista käsitteli eläinavusteista terapiaa (*Animal-assisted therapy*) tai eläinavusteista toimintaa (*Animal-assisted activity*).

Löysin kuitenkin myös sijaishuoltoa ja eläimiä käsitteleviä artikkeleita, joita ei oltu sidottu voimakkaasti eläinavusteisen terapian ja eläinavusteisen toiminnan näkökulmiin. Erityisesti Carr'n ja Rockettin (2017) artikkeli *Fostering secure attachment: experiences of animal companions in the foster home* kiinnosti minua. Tässä sekä muutamissa muissa selaamissani artikkeleissa hyödynnettiin kiintymyssuhdeteoriaa, jonka omaksuin seminaariryhmäni innoittamana tutkielmani viitekehyykseksi.

Jatkoin tiedonhakuja JYKDOKissa sekä BASE -hakukoneessa yhdistelemällä edellä mainitsemiini hakutermeihin termejä *kiintymys*, *kiintymyssuhde*, *attachment*, *attachment theory*, *Bindung* ja *Bindungstheorie*. Lisäksi olin havainnut, että termi *companion animals* yhdisti useita löytämiäni ja käyttökelpoisiksi arvioimiani artikkeleita. Edellytin jatkossa hauissani kiintymyssuhdeteoriaan liittyvien hakutermien löytymistä artikkelien otsikoista.

Kun löysin artikkeleita, joiden arvioin nimen ja nopean lukemisen pohjalta sopivan teoria- ja aihepainotustensa perusteella aineistooni, hyödynsin snowball sampling -menetelmää. JYKDOK-haku ei kuitenkaan kyennyt löytämään läheskään kaikkia snowball sampling -menetelmän perusteella mielenkiintoisiksi arvioimiani artikkeleita ja teoksia. Näitä sain haltuuni Research Gaten kautta, Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen kirjastoista sekä kahdessa tapauksessa ostamalla teoksen verkkokaupasta. Löysin noin puolet hyödyntämistäni lähteistä snowball sampling -menetelmää käyttäen. Täydensin tiedonhakuani, kun etenin tutkielmani kirjoittamisessa ja hahmotin paremmin minkälaisiin aineistoihin perehtymistä tutkimuskysymykseeni vastaaminen edellyttää.

Tutkielmaprosessin edetessä katsoin tarpeelliseksi, että muodostan käsityksen kiintymyssuhdemallien jakautumisesta sekä huostaanotetuilla lapsilla että koko väestön lapsilla. Muodostaakseni tämän käsityksen olen etsinyt tietoa JYKDOKista hakutermeillä *foster care*, *attachment styles*, *attachment patterns* ja *attachment security*.

Tietoa etsiessäni tutustuin lisäksi Vilja Vähä-Ahon pro gradu -tutkielmaan Koira-avusteisesta työskentelystä lastenkodissa vuodelta 2017 ja hyödynsin omassa opinnäytetyössäni Vähä-Ahon keräämää lähdemateriaalia. Päädyin aineistoa etsiessäni samansuuntaiseen johtopäätökseen kuin Vähä-Aho (2017, 29): Suomen lastenkodeissa asuvista, vierailevista tai työskentelevistä koirista ei ole saatavilla tilastotietoa. Myöskään Suomessa tehtyä tieteellistä tutkimusta eläimistä lastenkoodeissa tai eläinten merkityksestä lastenkoodeissa asuville lapsille ei näytä juurikaan olevan saatavilla. Suomenkielistä kiintymyssuhdeteoriaan liittyvää kirjallisuutta lukuunottamatta lähdemateriaalini onkin pääasiassa englanninkielistä.

2.3 Aineisto

Kiintymyssuhdeteoriasta kirjoittaessani olen tukeutunut erityisesti Jari Sinkkosen *Kiintymyssuhteet elämänkaaressa* -teokseen (2019) sekä Jari Sinkkosen ja Mirjam Kallandin toimittamaan *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen* -teokseen (2003).

Kiintymyssuhdeteorian neurobiologisen näkökulman käsittelyni pohjautuu pääasiassa arvostettujen tutkijoiden Henri Juliuksen, Andrea Beetzin, Kurt Kotrschalin, Dennis Turnerin sekä Kerstin Uvnäs-Mobergin saksankieliseen teokseen *Bindung zu Tieren* (2014), joka muistuttaa varsin paljon samojen tutkijoiden englanninkielistä julkaisua *Attachment to Pets* (2013). Lisäksi hyödynnän lähteenäni Beetzin, Juliuksen, Turnerin ja Kotrschalin tutkimusta, josta on tehty artikkeli *Effects of social support by a dog on stress modulation in male children with insecure attachment* (2012), sekä Sam Carr'n ja Ben Rockettin empiiristä sijaisperheolosuhteissa toteutettua tutkimusta *Fostering secure attachment: experiences of animal companions in the foster home* (2017).

Selvittäkseni miltä lasten kiintymyssuhdemallit näyttävät tutkitun tiedon valossa olen hyödyntänyt pääasiassa Marinus van IJzendoornin ja Pieter Kroonenbergin vuonna 1988 julkaisemaa kirjallisuuskatsausta lasten kiintymyssuhdemalleista. Voidakseni luoda arvion sijaishuollossa asuvien lasten kiintymyssuhdemallien jakaumasta olen tukeutunut Manuela Garcia Quirogan ja Catherine Hamilton-Giachritsiksen (2015) kirjallisuuskatsaukseen sijaishuollon lasten kiintymyssuhdemalleista sekä Linda van den Driesin, Femmie Jufferin, Marinus van IJzendoornin ja Marian Bakermans-Kranenburgin (2009) meta-analyysiin adoptoitujen lasten kiintymyssuhteiden turvallisuudesta.

3 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Sinkkonen ja Kalland (2003, 10) nimeävät toimittamassaan teoksessaan erääksi tavoitteekseen suomentaa kiintymyssuhdeteoriaan liittyvät keskeiset käsitteet. Hyödynnän tutkielmassani pääsääntöisesti teoksessa käytettyjä suomennoksia.

Kiintymyssuhdeteoria pohjaa John Bowlbyn teoriaan, jossa hän pyrki Hautamäen (2003, 18) mukaan selittämään, minkä vuoksi ihmiset pyrkivät muodostamaan vahvoja siteitä toisiinsa ja miksi läheisten ihmissuhteiden katkeaminen tuottaa ahdistusta. Bowlby oli kiinnostunut ympäristön merkityksestä lapsen sisäisen maailman rakentumisessa, ja hän otti teoriaan vaikutteita Freudin ajattelusta sekä etologiaan liittyvistä havainnoista (Hautamäki 2003, 18–19; Sinkkonen 2019, 16–17). Bowlby näki – aikalaistensa tavanomaisesta ajattelusta poiketen –, että lapsen tarve ylläpitää läheisyyttä vanhempaan ei ollut merkki heikkoudesta. Päin vastoin hän uskoi, että läheisyyden tarpeeseen vastaaminen oli kunnioitettavaa ja loi tyytyväisyyttä sekä turvaa. (Hautamäki 2003, 13–15; Sinkkonen 2019, 29–31.)

Bowlby katsoi, että avuttomana syntyvän pienen lapsen hengissä pysymisen ehto on kiinnittyminen hoivaajaan ja tältä turvan saaminen. Lapsen motiivina pitää äiti lähellä oli siis Bowlbyn ajattelussa ensisijaisesti vaaralta suojautuminen eikä ainoastaan näläntunteen tyydyttäminen. (Hautamäki 2003, 19; Sinkkonen 2019, 32, 38.) Bowlby päätteli, että sosiaalisten siteiden solmimisen tarve on evoluutiobiologiasta kumpuava ominaisuus ja että kiinteät tunnesuhteet aikuisiin ovat tämän vuoksi tärkeitä lapsen kehitykselle (Hautamäki 2003, 20; Broberg ym. 2005, 119–120). Juuri Bowlbyn evoluutiobiologiaan liittyvät havainnot ovat perusteena sille, että ihmisen kiintymyskäyttäytymistä pidetään universaalina ilmiönä (Broberg ym. 2005, 119–121).

Kiintymyssuhdeteorian pohjaksi syntyi oletus, jonka mukaan Hautamäkeä (2003, 21–22) siteeraavasti ”[p]ieni lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään päivittäiseen hoitajaansa. Lapsi pyrkii ylläpitämään läheisyyttä ja yhteyttä ’primaarihoitajaansa’ erityisesti uhan edessä”. Edeltävän viittauksen kontekstissa pieni lapsi tarkoittaa alle 1-vuotiasta. Vaaralta suojautuminen on *kiintymyssysteemin* ytimessä (Sinkkonen 2019, 43). Lapsen kiintymyssysteemi aktivoituu, kun hän aistii vaaran (Broberg ym. 2005, 123). Tällöin lapsi tavoittelee päivittäistä hoitajaansa ja haluaa pitää tämän lähellä. Hoitajan lähelläolo palauttaa lapselle turvallisuudentunteen. (Sinkkonen 2019, 43.) Bowlby katsoi, että pienen lapsen turvallinen kehitys sekä hänen kykynsä oppia säätelämään tunteitaan riippuvat siitä, onko äiti saatavilla (Hautamäki 2003, 20–22). Bowlby muutti aikakautensa tavanomaista käsitystä äidin ja lapsen suhteen luonteesta (Broberg ym. 2005, 117–118; Sinkkonen 2019, 38).

Äiti-käsite

Bowlbyn mukaan runsas tieteellinen näyttö tukee sitä, että lapsi tavanomaisesti valitsee yhden henkilön kiintymyshahmokseen. Jos perheeseen kuuluu äiti, tästä muodostuu Bowlbyn mukaan tavallisesti lapsen kiintymyshahmo. (Bowlby 1982.) Äidin roolia korostava näkökulma on ollut Bowlbyn ajattelussa voimakas, ja se onkin kerännyt paljon kritiikkiä feministiseltä suunnalta (Hautamäki 2003, 59–60). Hautamäki nostaa esille Chodorowin huomion, jonka mukaan äiti toimii kulttuurista riippumatta useimmiten lapsen ”primaarihoitajana”, josta lapsi myöhemmin eriytyy fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti (Hautamäki 2003, 60). Lisäksi imettäminen selittää sitä (ks. Julius ym. 2014, 95–97), miksi lapsen on useimmiten luontevinta hakea turvaa äidistä. Äiti primaarihoitajana ei kuitenkaan ole ehdoton malli. (Sinkkonen 2019, 49.)

Varhaisessa teoksessaan *A secure base* Bowlby kiinnitti Hautamäen (2003, 60) huomiota pienen lapsen isän rooliin lapsen turvallisuudessa kehityksessä. Teoksessa Bowlby myös käytti usein ’*mother*’ -termin sijaan ’*caregiver*’ -termiä. (Hautamäki 2003, 60.) Käytän tutkielmassani selkeyden vuoksi termiä ’*primaarihoitaja*’ (*primary caregiver*) henkilöstä, joka on eniten lapsen saatavilla ja huolehtii lapsen tarpeista ensisijassa. Pidättäydyn ottamasta kantaa siihen, voiko lapsella olla samanaikaisesti useampia primaarihoitajia.

Turvapesä (A secure base)

Turvapesällä tarkoitetaan primaarihoitajan kykyä tuottaa läsnäolollaan lapselle turvallisuuden tunnetta, kun lapsi havainnoi maailmaa. Hautamäen mukaan pieni lapsi tasapainottelee jatkuvasti kahden tarpeen välillä. Lapsi pyrkii toisaalta varmistamaan, että kiintymyksen kohteena oleva henkilö on saatavilla. Toisaalta lapsella on houkutus tutkia ympäristöään ja näin ottaa etäisyyttä kiintymyksen kohteeseensa. Lapsi hätäntyessä hän haluaa kuitenkin varmistaa, että kiintymyksen kohde on saatavilla, jotta kokisi tilansa taas turvalliseksi. (Hautamäki 2003, 21–23.) Broberg ym. (2005, 129) toteavat, että Bowlbyn ja Ainsworthin mukaan turvapesä tarkoittaa lisäksi sitä, että vanhempi toimii *turvasatamana* (*a haven of safety*), johon lapsi voi palata kokiessaan vaaraa.

Aktivoituva *kiintymyssysteemi* saa lapsen hakemaan turvaa kiintymyksen kohteestaan silloin, kun hän on vaarassa. Vaaralla tarkoitetaan lapsen omaa kokemusta turvattomuudesta. Lapsen turvallisuudentunteeseen vaikuttaa se, kuinka aktiivisesti primaarihoitaja on saatavilla. Nuorempi lapsi tarvitsee enemmän ja useammin hoitajansa tukea turvallisuudentunteensa ylläpitämiseen. Hautamäki toteaa (2003, 23–24), että Bowlbyn mukaan turvallisuutta tuova kiintymyssuhde avaa lapselle laajemmat mahdollisuudet tutkia ympäristöään.

Sisäistetty työmalli (Internal working model; IWM)

Jo pienelle lapselle kertyy muistijälkiä vuorovaikutustapahtumista. Lapsi alkaa kehittämään kokemustensa pohjalta hypoteeseja, joista osa muovautuu lopulta työmalleiksi. Ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi oppii tapoja pitää primaarihoitajaa lähelläään ja ymmärtää voivansa itse aktiivisesti vaikuttaa hoitajaan esimerkiksi itkulla. Primaarihoitajan vastausten samanlaisuus ja ennakoitavuus edesauttavat lasta sisäistämään työmalleja. (Sinkkonen 2019, 39–40.)

Esimerkki sisäistetyistä työmalleista

”Kun toimin tavalla A, primaarihoitaja näyttää joka kerta vastaavan tavalla B.” tai

”Kun itken, äiti tulee luokseni.”

Lapsi oppii, että työmalleja hyödyntämällä hän voi saada primaarihoitajan vastaamaan läheisyydellä turvattomuudentunteeseen tai tarjoamaan ruokaa nälän hetkellä. Sisäistetyt työmallit johtuvat kahtena ensimmäisenä elinvuotena osaksi lapsen muistijärjestelmiä. (Hautamäki 2003, 28–30.) Työmallit suhteutuvat henkilöihin: vuorovaikutus päiväkodin sedän ja isän kanssa on erilaista (Broberg ym. 2005, 127). Kun lapsi on jäsentänyt työmallin, jolla saa vaikkapa äidin lähelleen, jää lapselle enemmän aikaa ympäristön tutkimiseen (Sinkkonen 2003, 155).

Sinkkonen toteaa, että Fonagyn ja Steelejen mukaan lapsi pitäytyy sisäistettyjen työmallien vuoksi lähtöisesti siinä suhteessa olemisen tavassa, jonka hän on oppinut. Epäsuotuisissa tai vaikeissa olosuhteissa kasvanut lapsi kuitenkin takertuu tuttuun työmalliin paljon voimakkaammin kuin turvallisesti kiintynyt lapsi. (Sinkkonen 2019, 41.)

Kiintymyssuhdeteorian kritiikki ja rajoitteet

Kiintymyssuhdeteorian perustat voidaan ymmärtää luonteeltaan universaaleiksi (Broberg ym. 2005, 119–121), ja teoria onkin runsaasti käytetty väline ihmisen psyykkisen toiminnan tarkastelemiseen (Sinkkonen 2019, 43). Osa ihmisen kasvuun ja psyykkiseen toimintaan liittyvistä ilmiöistä selittyy kuitenkin muulla tavoin. Esimerkiksi seksuaalisuuden merkitystä ei käsitellä kiintymyssuhdeteoriassa juurikaan. Samoin aggression merkitys lapsen itsenäistymiselle ja minän (self) kehittymiselle jää kiintymyssuhdeteoriassa paitsioon. (Sinkkonen 2003, 149; Sinkkonen 2019, 18, 43.) Myös kiintymyssuhdeteorian sovellettavuus länsimaisten yhteiskuntien ulkopuolella on suuri kysymys, sillä teorian tutkimus on painottunut länsimaihin (Hautamäki 2003, 49, 53; Thompson ym. 2022).

Thompsonin tutkimusryhmä (2022) on eritellyt mahdollisia ongelmakohtia, joita kiintymyssuhdeteoriaan voi sisältyä. Ryhmän mukaan teorian keskeisimmät haasteet liittyvät siihen, kuinka kiintymyssuhteen turvallisuutta arvioidaan sekä kuinka vahvoja ennustuksia ihmisen tulevalle kehitykselle on mahdollista rakentaa varhaislapsuuden pohjalta. Lisäksi teemat, joita selitetään *sisäistetyn työmallin* käsitteen avulla, ovat monien tutkijoiden mielestä selitettävissä myös vaihtoehtoisilla tavoilla. (Thompson ym. 2022.) Hyödynnän tutkielmassani ajoittain *sisäistetyn työmallin* käsitteen sijasta laajempaa käsitettä *suhteessa olemisen strategia* ottamatta kantaa, vaikuttavatko strategian taustalla sisäistetyt työmallit.

Tiedonhaun yhteydessä tekemieni havaintojen perusteella tutkijoiden kiintymyssuhdeteoriaan yhdistämä kriittinen pohdinta liittyy yleensä teorian sovellettavuuteen eri olosuhteissa. Sinkkosen mukaan kiintymyssuhdeteoria on kuitenkin tarjonnut hyvän pohjan erityisesti sijoitettujen ja adoptoitujen lasten haasteiden ymmärtämiseen (Sinkkonen 2019, 180).

3.1 Ainsworth ja kiintymyssuhdeteorian metodologia

Mary Ainsworth on John Bowlbyn ohella toinen suuri kiintymyssuhdeteoriaan liitetty nimi. Ainsworth suhtautui skeptisesti Bowlbyn etologiaan liittyvään innostuneisuuteen, mutta päätyi kuitenkin tekemään etologisesta näkökulmasta empiiristä tutkimusta 1–24 kuukauden ikäisen lasten käyttäytymisestä. Ainsworthin observaatiotutkimukset Ugandassa ja Baltimoressa tukivat Bowlbyn päätelmiä, ja Ainsworth havaitsikin Bowlbyn oletukset yllättävän relevanteiksi. Yhdessä Bowlbyn ajattelu ja Ainsworthin havainnot mullistivat aikakaudelle tyypillisen tavan hahmottaa vauvan ja vanhemman välistä suhdetta. Ainsworth loi Ugandan ja Baltimoren tutkimustensa perusteella kuitenkin myös vierastilanne -menetelmän (*[Infant] Strange Situation Procedure, SSP*), josta on sittemmin kehkeytynyt laajasti käytetty tapa tutkia vuorovaikutusta taaperoikäisen ja hänen primaarihoitajansa välillä. Menetelmänkehittelyn tavoitteena oli kyetä tutkimaan yksilöllisiä eroja, joita ilmenee yksivuotiaiden lasten kiintymyssuhteessa äitiin (Hautamäki 2003, 45). Siinä missä Bowlbyn ajattelu antoi kipinän uuden teorian synnylle, Ainsworth kehitti metodologian, jonka avulla kiintymyssuhteita voidaan tutkia ja luokitella. Voidaankin todeta, että kiintymyssuhdeteorian synty on Bowlbyn ja Ainsworthin yhteistyön tulos. (Sinkkonen 2019, 17, 33–34, 38.)

Vierastilannemenetelmällä on tutkittu kiintymyssuhteita 1970-luvun lopusta lähtien (Sinkkonen 2019, 47). Vierastilannemenetelmän ohella henkilön kiintymyssuhteen kartoittamiseksi on kuitenkin kehitetty myös kirjo muita menetelmiä. Näistä esimerkkinä mainittakoon Crittendenin kehittämä *Preschool assessment of attachment* -menetelmä 2–4-vuotiaille, sekä Mainin ja Goldwynin kehittämä *Adult attachment interview* (AAI), joka

on nimensä mukaisesti haastattelumenetelmä aikuisen kiintymyssuhdemallin kartoittamiseksi (Hautamäki 2003, 40, 42). Sinkkosen mukaan tutkijoiden välillä on jonkin verran hajaannusta liittyen eri metodien toimivuuteen ja keskinäiseen yhteensopivuuteen. Nämä yhteensopivuuskysymykset leimaavat myös omaa tutkielmaani: hyödyntämissäni tutkimuksissa, joissa on selvitetty sijoitettujen lasten kiintymyssuhdemalleja, on käytetty eri metodeja kiintymyssuhdemallien kartoittamiseksi. Kiintymyssuhdeteorian tutkimusmetodologiaa kehitetään yhä. (Sinkkonen 2003, 148–149.)

3.2 Kiintymyssuhdemallit ja niiden pysyvyys

Kun Ainsworth tutki äitien ja pienten lasten elämää Ugandassa ja Baltimoressa, hän havaitsi lapsilla kolme toisistaan poikkeavaa strategiaa pitää äiti lähellä. Näistä strategioista käytetään nimitystä *kiintymyssuhdemallit*, englanniksi *attachment styles* tai *attachment patterns*. (Sinkkonen 2019, 45.) Ainsworthin (ks. Hautamäki 2003, 36–37; Sinkkonen 2019, 45–47) havaitsemien kiintymyssuhtemallien nimet ovat seuraavat:

turvallinen eli <i>luottava</i>	<i>(type B, secure),</i>
välttelevä	<i>(type A, avoidant)</i> sekä
ristiriitainen eli <i>ambivalentti</i>	<i>(type C, ambivalent-resistant).</i>

Myöhemmin luokittelua on täydennetty lisäämällä siihen myös

organisoiutumaton eli *jäsentymätön* kiintymyssuhde *(type D, disorganized / disoriented)*.

Mainitut neljä luokkaa kuvastavat Benoitin arviossa kaikkien lasten kiintymyssuhteita (Sinkkonen 2019, 48). Välttelevä ja ristiriitainen kiintymyssuhdemalli sekä näistä molemmista piirteitä ottavat harvinaisemmat kiintymyssuhdemallit luokitellaan kattokäsitteen **turvattomat kiintymyssuhdemallit** alaisuuteen. Kiintymyssuhdemalleja käsittelevässä terminologiassa on kirjavuutta (ks. Sinkkonen & Kalland 2003, 10; Sinkkonen 2019, 18–19, 53–54). Hyödynnän tutkielmassani kiintymyssuhdemallien ABCD-luokitusta kuvaamaan sekä aikuisten että lasten kiintymyssuhteita.

Kuvailen seuraavaksi lyhyesti kolmea Ainsworthin havaitsemaa kiintymyssuhdemallia sekä organisoiutumaton kiintymyssuhdetta. Kuvailen lisäksi tapaa, jolla eri strategioiden uskotaan kehittyvän pienelle lapselle. On hyvä muistaa, että lapsen kiintymyssuhdemallien jäsentymistä tietynlaiseksi selittää A) lapsen pyrkimys varmistaa kiintymyksen kohteena

olevan henkilön saatavilla olo sekä B) tapa, jolla kiintymyksen kohteena oleva henkilö vastaa lapsen tarpeisiin (Hautamäki 2003, 21–24; Sinkkonen 2019, 39–40, 43).

Turvallinen kiintymyssuhdemalli (B)

Raisa Cacciatorea lainatakseni ”[p]ikkulapsen tunnekasvatus ei saa olla sitä, että hänen tunteitaan paheksutaan ja ne vaaditaan piilottamaan” (Cacciatore 2007, 278).

Lapselle kehittyy turvallinen kiintymyssuhde, jos hän voi tuoda vuorovaikutukseen primaarihoitajan kanssa kaikenlaiset tunteet ja jos primaarihoitaja vastaa lapsen viesteihin ennakoitavalla tavalla ja lapsen tarpeet huomioiden. Lapsi voi heittäytyä pettymyksen ja raivonkin vallassa täydellä painollaan primaarihoitajan varaan ilman hylätyksi tulemisen pelkoa. (Hautamäki 2003, 36; Sinkkonen 2019, 46.)

Koska lapsi on oppinut luottamaan primaarihoitajan saatavilla oloon ja asianmukaisiin reaktioihin, hänen *kiintymyssysteeminsä* aktivoituu verrattain harvoin. Kiintymyssysteemin aktivoituessa turvallisesti kiintynyt lapsi viestii tunnetiloistaan avoimella, selvällä ja suoralla tavalla. Hän saattaa esimerkiksi ojentaa kätensä eteen ilmaistakseen tarpeestaan päästä syliin. Lapsi, jolle on kehittynyt turvallinen kiintymyssuhdemalli, voi käyttää voimavarojaan oppimiseen ja maailmaan tutustumiseen. Hänen sisäistetty työmallinsa pystyy myös joustamaan (Sinkkonen 2019, 41). Turvallinen kiintymyssuhdemalli luokin puitteita hyvälle sosiaaliselle ja tiedolliselle kehitykselle. (Sinkkonen 2019, 46.) Hautamäen (2003, 36) mukaan Ainsworth tutkijaryhmineen havaitsi, että lapsen turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen on yhteydessä äidin nopeisiin, johdonmukaisiin ja sensitiivisiin reaktioihin.

Välittelevä kiintymyssuhdemalli (A)

Välittelevästi kiintynyt lapsi on oppinut, että primaarihoitaja ei vastaa hänen tarpeisiinsa asianmukaisella tavalla. Kun lapsi raivoaa tai kiukuttelee, primaarihoitaja ei ole saatavilla, vaan lapsi jää tarpeidensa kanssa yksin. Koska lapsi kuitenkin tarvitsee läheisyyttä, hän pyrkii varmistamaan primaarihoitajan läheisyyden tukahduttamalla muita tarpeitaan. (Hautamäki 2003, 36–37; Sinkkonen 2019, 46.) Lapselle muodostuu seuraavankaltainen työmalli:

Kun en kiukuttele enkä raivoa, primaarihoitaja pysyy lähelläni.

Ulkopuolisen silmin välittelevästi kiintynyt lapsi voi vaikuttaa reippaalta ja itsenäiseltä. Hän on sisäistänyt, että tarpeiden ilmaiseminen ja protestoiminen vie primaarihoitajan etäämmälle. Niinpä lapsi ei osoita tarvetta käyttää vanhempaa turvapesänä (Broberg ym.

2005, 130). Toisin kuin turvallisesti kiintyneet lapset, välttelevästi kiintynyt lapsi ei protestoi vierastilannekokeessa. Fysiologiset mittaukset kuitenkin paljastavat lapsen pulssin muuttuvan tiheämmäksi ja hänen stressihormonitasonsa kohoavan. (Hautamäki 2003, 36–37; Julius ym. 2014, 141–142; Sinkkonen 2019, 46–47.) Hautamäen (2003, 36) mukaan Ainsworth tutkijaryhmineen havaitsi, että välttelevästi kiintyneiden lasten äidit olivat johdonmukaisesti epäsensitiivisiä vastaamaan lapsen viesteihin tämän ensimmäisen elinvuoden aikana.

Turvattomat kiintymyssuhdemallit voivat olla eriaisteisia. Siinä missä välttelevästi kiintynyt lapsi voi pahimmillaan pyrkiä kaikella käytöksellään miellyttämään muita ja kadottaa kosketuksen omiin tunteisiinsa, hän voi lievemässä tilanteessa olla hyvin itsenäinen ja kognitiivisesti kyvykäs. (Hautamäki 2003, 47–48; Sinkkonen 2019, 46, 48.)

Ristiriitainen kiintymyssuhdemalli (C)

Ristiriitaisen eli ambivalentin kiintymyssuhteen kehittymiseen vaikuttavat primaarihoitajan tunnereaktioiden ailahtelevuus ja epäjohdonmukaisuus. Kun ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ilmaisee tarpeitaan, hän ei pysty hahmottamaan, miten primaarihoitaja vastaa. Toisinaan primaarihoitaja vastaa lapsen tarpeisiin, toisinaan hän voi taas olla tavoittamaton. Koska lapsi ei ikään kuin opi lukemaan primaarihoitajaansa, hänelle kehittyy työmalli, jossa hän lisää oman tunneilmaisunsa intensiteettiä pakottaakseen primaarihoitajan reagoimaan tarpeeseensa. Toisin kuin välttelevästi kiintynyt lapsi, ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ilmaisee kielteisiä tunteitaan pidäkkeettömästi. Arki ristiriitaisesti kiintyneen lapsen kanssa voi vaikuttaa hullunmyllyltä. (Hautamäki 2003, 37; Sinkkonen 2019, 46.) Lapselle voi muodostua esimerkiksi seuraavankaltainen työmalli:

Kun huidon kädellä tai itken, primaarihoitaja ei vastaa tarpeisiini. Kun taas huudan oikein kovaa, primaarihoitajaa huomaa minut ja voin olla hänen lähellään.

Organisoitumaton kiintymyssuhde (D)

Lapsen kiintymyssuhdemallia ei kyetä määrittelemään tai sellaista ei ole jäsentynyt hänelle silloin, kun hänen käytöksensä on hajanaista ja päämäärätöntä. Toisin sanoen organisoitumaton kiintymyssuhde tarkoittaa sitä, että lapselle ei ole kehittynyt selvää strategiaa, jota hän hyödyntäisi suhteessa. Lapsi voi esimerkiksi yhdistellä käytöksessään samanaikaisesti vastakkaisten kiintymysstrategioiden piirteitä tai hänen toiminnaltaan voi puuttua tarkoitus. Myös suorat osoitukset pelosta vanhempaa kohtaan viestivät siitä, että lapselle ei ole organisoitunut kiintymyssuhdetta. (Sinkkonen 2019, 126–127.)

Kiintymyssuhteen organisoitumattomuuteen liittyy usein kaltoinkohtelua – jopa 80 prosentilla kaltoinkohdelluista lapsista kiintymyssuhde ei organisoidu. Lapsen kiintymyssuhteen organisoitumattomuuden taustalla on monesti äidin omassa lapsuudessaan kokema menetys tai trauma, joka on jäänyt psyykkisesti käsittelemättä. Minnesotan pitkittäistutkimuksessa seurattiin epäedullisiin olosuhteisiin syntyneitä tyttöjä. Kun he kasvoivat ja saivat aikanaan omia lapsia, tehtiin lapsille 12 kuukauden iässä vierastilannetutkimus. Äitien varhaislapsuudessa havaittu kiintymyssuhteen organisoitumattomuus tyypillisesti ”periytyi” lapsille. (Sinkkonen 2019, 128–129.) Ilmiötä on selitetty esimerkiksi sillä, että käsittelemätöntä traumaa kantava vanhempi laiminlyö lapsensa huolenpitoa, sillä vanhempi ei reagoi lapsensa antamaan signaaliin vaan omaan käsittelemättömään kokemukseensa (Broberg ym. 2005, 132–133).

Kiintymyssuhteeltaan organisoitumattoman lapsen vuorovaikutus vanhempaan perustuu paljolti pelkoon (Broberg ym. 2005, 131). Kuitenkin myös osa niistä lapsista, joiden kasvuympäristön riskit ovat matalat, luokituu organisoitumattomiksi. (Sinkkonen 2019, 128.) Kaikkia kiintymyssuhteen organisoitumattomuuden taustalla vaikuttavia mekanismeja ei ole onnistuttu vielä kartoittamaan (Broberg ym. 2005, 134).

Kiintymyssuhteen organisoitumattomuuden -käsitteitä käytetään liian epämääräisesti, ja käsitteen alaisuuteen sisällytetään laaja kirjo erilaisia käyttäytymismuotoja (ks. Sinkkonen 2019, 127). En ole välttynyt tässä tutkielmassa käsitteeseen liittyviltä haasteilta: alaluvuissa 4.2 ja 4.3 luon arvion huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemalleista hyödyntämällä tutkimuksia, joiden välillä *organisoitumaton kiintymyssuhde* -kategorian sisällöt vaihtelevat.

Kiintymyssuhdemallien pysyvyys

Kiintymyssuhdemallien jatkuvuutta on tutkittu eniten jälkitekollisissa länsimaissa. Jatkuvuus on voimakkainta normatiivisissa keskivertopopulaatioissa. (Hautamäki 2003, 49; 53.)

Kiintymyssuhdemalleilla on taipumus pysyä samana. Erityisesti turvallisesti kiintyneen, vuoden ikäisen lapsen kiintymyssuhdemalli pysyy tavanomaisesti turvallisena, mikäli perhe ei kohtaa suuria negatiivisia elämäntapahtumia. Turvallinen kiintymyssuhdemalli näyttää usein jopa ”siirtyvän” äidiltä lapselle. (Sinkkonen 2019, 53, 56–58.) Sinkkonen kuitenkin muistuttaa, että monien kiintymyssuhdekäyttäytyminen uudelleenorganisoiu teini-iän psyykkisessä kuohunnassa ja ihmissuhdemuutoksissa (Sinkkonen 2003, 154).

Turvallisen kiintymyssuhdemallin pysyvyyttä on selitetty useilla tavoilla. Toisaalta selitykseksi on tarjottu sitä, että omaksutulla *sisäistetyllä työskentelymallilla* olisi taipumus pysyä samana, minkä vuoksi myöskään kiintymyssuhdemalli ei helposti muuttuisi (Sinkkonen 2003, 155–156; Sinkkonen 2019, 54). Toisaalta kerran omaksutun kiintymyssuhdemallin pysyvyyttä on selitetty ulkoisten turvallisten olosuhteiden pysyvyydellä (Hautamäki 2003, 52; Broberg ym. 2005, 134–135). Kerran omaksutun turvallisen mallin pysyvyyden on ajateltu selittyvän myös sillä, että turvallisesti kiintyneet vanhemmat havaitsevat lapsensa tarpeet paremmin ja reagoivat niihin johdonmukaisemmin ja sensitiivisemmin (Hautamäki 2003, 53–54).

Riski ympäristössä elävien lasten kiintymyssuhdemallin pysyvyys ei ole niin stabiili. Muutos tapahtuu yleensä turvallisesta turvattomaan. Turvaton kiintymyssuhdemalli eheytyy harvoin turvalliseksi ilman ulkoista olosuhdemuutosta. Selitykseksi ilmiölle on tarjottu sitä, että ahtaissa oloissa kasvaneet pitävät tiukemmin kiinni strategiasta, joka on auttanut heitä selviytymään. (Sinkkonen 2019, 56–57.) Ne lapset, jotka eivät ole kiintyneet turvallisesti, monistavat kiintymyssuhdemallilleen tyypillisiä haasteellisia *suhteessa olemisen strategioita* uusiin ihmissuhteisiin (Julius ym. 2013, 142; Julius ym. 2014, 177; Sinkkonen 2019, 41).

Kiintymyssuhdemallien pysyvyyden ja muutosten syitä ei ole onnistuttu kartoittamaan tyhjentävästi (Sinkkonen 2003, 148; Broberg ym. 2005, 134–135; Sinkkonen 2019, 58). Korjaavat kiintymyskokemukset kuitenkin edesauttavat sitä, että kiintymyssuhdemalli eheytyy turvallisemmaksi (Sinkkonen 2003, 40–41, 52; Sinkkonen 2019, 175–186). Tutkijoiden keskuudessa näyttää vallitsevan yksimielisyys siitä, että alaikäisen epäsuotuisaan kiintymyssuhdekehitykseen voidaan vaikuttaa perheen sisällä tai viimeistään sijaishuollossa (ks. Hautamäki 2003, 34; Sinkkonen 2003, 156, 171–172; Broberg ym. 2005, 137; Quiroga ym. 2015, 627; Carr & Rockett 2017; Sinkkonen 2019, 59–60, 128–130, 175–186).

3.3 Kiintymyssuhdekehityksen riskit ja kiintymyssuhteen vaikutukset

Kiintymyssuhdeteoria endokrinologian valossa

Julius ym. (2014) summaavat tietoa kiintymyssuhdeteorian yhteydestä endokrinologiaan. Turvalliseksi jäsentynyt kiintymyssuhde on yhteydessä voimakkaampaan oksitosiinin vapautumiseen henkilön verenkiertoon silloin, kun hän hakee turvaa kiintymyshahmoltaan. Lisäksi turvallisesti kiintyneen henkilön veren oksitosiinipitoisuus on myös stressittömissä tilanteissa korkeampi. Oksitosiini lieventää henkilön hermostuneisuutta ja pelon tunnetta. Lisäksi oksitosiini kohottaa sosiaalista kompetenssia ja lisää katsekontaktin ottamista.

Oksitosiinin vapautuminen vähentää kortisolihormonin eritystä, minkä myötä henkilön stressi vähenee. Toisin sanoen turvallisesti jäsentyneet kiintymyssuhteet toimii stressaavassa tilanteessa tehokkaana puskurina ja pitää henkilön stressitason verrattain alhaisena. (Julius ym. 2014, 86, 90, 141–142, 177.)

Turvaton kiintymyssuhdemalli ja kiintymyssuhteen organisoitumattomuus ovat puolestaan yhteydessä matalampaan oksitosiinin vapautumiseen ihmisen verenkiertoon. Stressaavassa tilanteessa kiintymyssuhteen läheisyys vapauttaa oksitosiinia vähemmän eikä estä kortisolihormonipitoisuuden kohoamista. Lisäksi kohonnut kortisolipitoisuus laskee hitaammin ns. perustasolle kuin turvallisesti kiintyneillä. Turvattomat kiintymyssuhdemallit näyttävät olevan yhteydessä stressijärjestelmän dysregulaation, jota organisoitumaton kiintymyssuhde vielä voimistaa. Kiintymyssuhteen organisoitumattomuus vaikuttaa olevan yhteydessä hyper- ja hyporeaktiiviseen stressijärjestelmään. (Julius ym. 2014, 86, 90, 141–142, 177.) Toisin sanoen stressaavassa tilanteessa turvattomat kiintymyssuhdemallit ja organisoitumaton kiintymyssuhde eivät tuota samanlaista puskuria kuin turvallinen kiintymyssuhde.

Kiintymyssuhteen vaikutukset ihmisen kehitykseen

Varhaislapsuuden kiintymyssuhteella on havaittu vaikutuksia lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. Broberg ym. toteavat, että ”[v]arhaislapsuudessa turvallisesti kiintyneillä lapsilla on leikki-ikässä ja kouluikäisinä paremmat suhteet niin omiin vanhempiinsa kuin perheen ulkopuolisiin aikuisiin, ja he ovat ikätovereiden parissa pidetympiä” (Broberg ym. 2005, 136). Heidän ystäväjoukkonsa on stabiilimpi ja ystävyssuhteissa ilmenee harvemmin ongelmia (Julius ym. 2013, 101). Lisäksi turvallinen kiintymyssuhdemalli on yhteydessä tunteidensäätelykykyyn sekä kykyyn havaita myös toisten ihmisten tunteita. Broberg ym. viittaavat tutkimukseen, jossa 15 kuukauden iässä todettu kiintymyssuhdemalli korreloi muita muuttujia – esimerkiksi temperamenttia – voimakkaammin sosiaalisten taitojen kehityksensäasteeseen kahdeksanvuotiaana. (Broberg ym. 2005, 135–136.)

Julius ym. (2013, 101–103) kiteyttävät, että turvaton kiintymyssuhde aiheuttaa turvallista useammin pelokkuutta, avuttomuutta ja vältteleviä selviytymisstrategioita. Organisoitumaton kiintymyssuhde voimistaa edeltäviä vaikutuksia ja on lisäksi yhteydessä matalampaan minäpystyvyyteen, matalampaan sosiaaliseen kompetenssiin ja matalampiin kouluarvosanoihin. Henkilö, jonka kiintymyssuhde ei ole organisoitunut, voi myös käyttäytyä vihamielisesti ja aggressiivisesti kavereitaan kohtaan. Siinä missä kiintymyssuhteen läheisyys rauhoittaa turvallisesti kiintyneitä, ristiriitaisesti kiintyneen stressiä läheisyys ei

laske. Organisoitumaton kiintymyssuhde puolestaan saa ihmisen kokemaan stressiä ”kiintymyshahmon” ollessa läsnä. Vaikka turvallisesti kiintyneellä erilaisten haasteiden mittakaava on usein pienempi, ja vaikka turvallisesti kiintyneellä on enemmän kompetenssia selvitä haasteistaan itse, hän – ironista kyllä – etsii aktiivisimmin apua haasteisiinsa. (Julius ym. 2013, 101–103.) Sinkkonen (2019, 91) toteaaakin, että ”[l]apsuudessaan turvallisesti kiintyneen nuoren itsenäistyminen on helpompaa ja mutkattomampaa kuin turvattomasti kiintyneen kehitys.”

Mikäli lapsuudessa turvattomaksi jäänyttä kiintymyssuhdekehitystä primaarihoitajaan ei onnistuta muuttamaan, voi tämä heijastua haasteina myöhemmissä kiintymyssuhteissa. Ihminen tuo oppimansa suhteessa olemisen strategiat uusiin ihmissuhteisiin ja toistaa niitä (Julius ym. 2013, 142; Julius ym. 2014, 177). Ristiriitaisen kiintymyssuhdemallin omaksunut nuori voi esimerkiksi mieltää seksin vallankäytön välineeksi, kun taas välttelevän kiintymyssuhdemallin omaksuneella on tapana etsiä seksistä hyväksyntää (Sinkkonen 2019, 93–94, 97–98). Ristiriitaisen kiintymyssuhdemallin omaksunut voi takertua parisuhteessa epätoivoisesti toiseen ja pelätä hylätyksi tuleamista (Sinkkonen 2019, 104). Kiintymyssuhteen laadulla on lisäksi myös havaittu yhteys päihde- ja huumeriippuvuuksiin (Sinkkonen 2019, 134). Toisaalta Sinkkonen nostaa esille, että seksuaalisuus tai hyvä parisuhde voivat kuitenkin myös eheyttää henkilön turvatonta kiintymyssuhdemallia (Sinkkonen 2019, 57, 103–105).

Kiintymyssuhdekehitys ja riskit terveydelle sekä kehitykselle

Ei ole olemassa näyttöä sille, että pelkästään lapsen varhainen turvaton kiintymyssuhdemalli aiheuttaisi hänelle psyykkisiä sairauksia tulevaisuudessa (Sinkkonen 2003, 150–151; Broberg ym. 2005, 135). Lapsen turvaton kiintymyssuhdemalli on kuitenkin yksi riskitekijä psyykkisten häiriöiden myöhemmälle synnylle, ja riskitekijöiden kasaantuessa häiriöiden todennäköisyys kasvaa (Sinkkonen 2003, 151; Sinkkonen 2019, 119–121, 130–131). Vaikea-asteiseksi muotoutunut turvaton kiintymyssuhde kasvattaa riskiä myöhemmälle psykopatologialle (Sinkkonen 2019, 123). Lisäksi turvattomat kiintymyssuhdemallit aikuisuudessa kasvattavat itsetuhoisuuden todennäköisyyttä (Palitsky ym. 2013; Lessard & Moretti 1998), kun taas turvallinen kiintymyssuhde suojaaa itsetuhoisuudelta ja ahdistuneisuudelta (Palitsky ym. 2013). Samalla on kuitenkin syytä muistaa, että turvallinenkaan kiintymyssuhde ei estä mielenterveyden häiriöiden syntymistä (Sinkkonen 2019, 121). Turvattomiin kiintymyssuhdemalleihin ja organisoitumattomaan kiintymyssuhteeseen kytkeytyvä, lähtökohtaisesti matalampi veren oksitosiinitaso ja kohonneet kortisolitasot ovat terveystriski (ks. Hintsa ym. 2019).

Sinkkosen mukaan Stroufen tutkimusryhmä kuvaa turvattoman kiintymyssuhteen muotoutumista eräänlaisen kehityspolun aluksi (Sinkkonen 2003, 151). Riskitekijöiden kasautuessa kehityspolku kapenee. **Turvallinen kiintymyssuhde edes yhteen lasta varauksettomasti rakastavaan henkilöön toimii suojaavana tekijänä silloinkin, kun lapsen kehityspolkua sävyttäisivät suuret haasteet** (Hautamäki 2003, 59). Turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen on tehokkaimpia suoja lapsen tulevalle sosiaaliselle, emotionaalille ja kognitiiviselle kehitykselle (Julius ym. 2014, 184).

Vaikka varhaista turvatonta kiintymyssuhdemallia ei voida ilman muita riskitekijöitä yhdistää myöhemmän psyykkisen häiriön syntyyn, voi lapsen ristiriitainen kiintymyssuhdemalli arvioni mukaan ruokkia muita riskejä. Totesin aiemmin, että ristiriitaisesti kiintynyt lapsi pyrkii saamaan erilaiset tarpeensa tyydytetyiksi lisäämällä tunneilmaisunsa intensiteettiä, mikä voi saada perheen arjen vaikuttamaan hullunmyllyltä. Tämän pohjalta ajattelen, että lapsen ristiriitainen kiintymyssuhde lisää primaarihoitajan uupumisriskiä. Heinon (2013, 95-98) mukaan liki jokainen suomalaisvanhempi kokee olevansa uupunut huostaanottotilanteessa.

Organisoitumattomalla kiintymyssuhteella on merkittävästi voimakkaampi yhteys psykopatologisiin oireisiin kuin turvattomalla, mutta silti jäsentyneellä kiintymyssuhteella. Varhaislapsuudessa alkava ja vuosia jatkuva kiintymyssuhteen jäsentymättömyys on pääriskitekijä lapsen psyykkisten häiriöiden kehittymiselle. Osa tutkijoista pitää kiintymyssuhteen organisoitumattomuutta itsessään psykologisena häiriönä. (Julius ym. 2013, 101–102; Sinkkonen 2019, 123.)

4 TULOKSET

Luon tämän luvun alussa katsaukset koko väestön lasten sekä huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemalleihin. Katsaukset auttavat jäsentämään, millaisissa tilanteissa kumppanuus koiran kanssa voi muovata lapsen kiintymyssuhdekehitystä. Näiden katsausten jälkeen perehdyn siihen, kuinka koira voi olla muovaamassa huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdekehitystä. Lisäksi tuon esille, mitä riskejä siihen voi liittyä.

4.1 Lasten kiintymyssuhdemallit

Van IJzendoornin & Kroonenbergin (1988) tavoitteena oli tutkia kulttuurin vaikutusta kiintymyssuhteisiin. He toteuttivat meta-analyysin, johon he kokosivat 32 tutkimusta kahdeksasta eri maasta. Tutkimukset valikoitiin meta-analyysiin sen perusteella, että niissä oli tutkittu korkeintaan 2-vuotiaan lapsen kiintymyssuhdetta vierastilannekokeella. Lisäksi niissä kiintymyssuhteet oli jaoteltu kolmeen luokkaan: turvallinen (B), välttelevä (A) ja ristiriitainen (C). Valituissa tutkimuksissa ei siis oltu arvioitu organisoitumaton-kategoriaa.

Meta-analyysiin valikoiduista tutkimuksista 10 oli toteutettu Yhdysvalloissa. Muutama tutkimuksista oli toteutettu Länsi-Saksassa ja Alankomaissa sekä yksi Ruotsissa. Näistä maista meta-analyysiin valikoidut tutkimukset oli toteutettu 1980-luvun aikana. Tutkimuksen aineiston perusteella turvallista kiintymyssuhdemallia edusti Ruotsissa n. 75 %, Länsi-Saksassa n. 57 % ja Alankomaissa n. 67 % joukosta. Jokaisessa näistä maista turvallinen kiintymyssuhdemalli oli yleisin. Välttelevä kiintymyssuhdemalli määrittyi n. 22 prosentille ruotsalaislapsista, kun osuus Länsi-Saksassa oli n. 35 % ja Alankomaissa n. 28 %. Ristiriitainen (*insecure-resistant*) kiintymyssuhde havaittiin n. 4 prosentilla ruotsalaislapsista, kun osuus Länsi-Saksassa oli n. 8 % ja Alankomaissa n. 6 %. (van IJzendoorn & Kroonenberg 1988.)

	Turvallinen (B)	Välttelevä (A)	Ristiriitainen (C)
Ruotsi	n. 75 %	n. 22 %	n. 4 %
Länsi-Saksa	n. 57 %	n. 35 %	n. 8 %
Alankomaat	n. 67 %	n. 28 %	n. 6 %

(van IJzendoorn & Kroonenberg 1988.)

Tirkkosen (2015, 37, 43–44) väitöskirjan tulosten perusteella 18 kuukauden ikäisten suomalaisten ”yksöslasten” kiintymyssuhde äitiä kohtaan näyttäytyy malliltaan seuraavana: lapsista 15 prosentilla kiintymyssuhde on turvallinen, 41 prosentilla välttelevä, 25 prosentilla ristiriitainen ja 19 prosentilla ei määriteltävissä. Väitöskirjan tulokset poikkeavat edellä

esittämistäni ulkomaisista tuloksista sekä Benoitin arviosta (ks. Sinkkonen 2019, 48). Väitöskirjassa käytetty Crittendenin kehittämä *Preschool Assessment of Attachment* (PAA) -menetelmä poikkeaa vivahteikkuutensa vuoksi monista muista kiintymyssuhteen kartoittamiseen kehitetyistä menetelmistä: menetelmä esittää välttelevän ja turvattoman kiintymyssuhteen eri asteet (Hautamäki 2003, 40, 47–48). Tirkkosen väitöskirjassa esitetyissä tuloksissa pääosa kiintymyssuhdemalliltaan vältteleväksi tai ristiriitaiseksi kategorisoituvista lapsista oli turvattomuudeltaan asteikon matalassa päässä. (Tirkkonen 2015, 37, 43–44.) Todettakoon, että Tirkkonen on hyödyntänyt PAA-menetelmää hyvin nuoriin lapsiin (vrt. Hautamäki 2003, 40).

4.2 Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit

Millaisia kiintymyssuhdemalleja huostaanotetuilla lapsilla on? Mainitsin aiemmin, että Sinkkosen mukaan monilla huostaanotetuilla lapsilla kiintymyssuhde ei olisi kehittynyt turvalliseksi (Sinkkonen 2003, 171-172; Sinkkonen 2019, 175). Hämmästykseni teemaa ei ole tutkittu paljon. Vuonna 2017 julkaistu chileläistutkimus mainitsee olevansa ensimmäinen, jossa yhden maan sisällä on kartoitettu samanaikaisesti ns. biologisessa perheessä (parents) sekä erilaisten sijaishuollon asumismuotojen piirissä (foster home, residential home) asuvien lasten kiintymyssuhdemalleja (Quiroga 2017 ym.). Kaksi em. tutkimuksen tekijää on toteuttanut vuonna 2015 systemaattisen kirjallisuuskatsauksen, jossa on koottu yhteen tuolloin saatavilla ollutta tutkimustietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kiintymyssuhdemalleista. Quirogan ja Hamilton-Giachritsisin (2015) kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu pääasiassa Euroopassa ja Yhdysvalloissa tehdyistä tutkimuksista. Lisäksi van den Dries, Juffer, van IJzendoorn sekä Bakermans-Kranenburg (2009) ovat toteuttaneet meta-analyysin adoptoitujen lasten sekä lastensuojelulaitoksissa asuvien lasten kiintymyssuhteista. Pohjoismaisia tutkimuksia huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemalleista ei ole saatavilla. Arvioin tämän alaluvun lopussa sitä, miten sijoitettujen lasten kiintymyssuhdemallien voidaan olettaa eroavan huostaanottohetkellä väestön muiden lasten kiintymyssuhdemalleista.

Quirogan ja Hamilton-Giachritsisin kirjallisuuskatsaus

Quirogan ja Hamilton-Giachritsisin (2015) kirjallisuuskatsauksen aineisto rajattiin tutkimuksiin, joissa selvitettiin kiintymyssuhteen turvallisuutta sellaisilla 0,5–18-vuotiailla lapsilla, joiden sijoitus lastensuojelulaitoksessa tai sijaisvanhempien luona oli kestänyt vähintään 2 kuukautta. Katsaukseen valikoitui 18 tutkimusartikkelia, jotka perustuivat 13 eri aineistoon. Tutkimuksista yli puolet keskittyi selvittämään alle 3-vuotiaiden lasten kiintymyssuhdemalleja. Vain kaksi tutkimusta keskittyi yli 8-vuotiaiden malleihin.

Kirjallisuuskatsauksen aineistona olleet tutkimukset oli toteutettu useissa eri maissa ja eri-ikäisillä lapsilla. Lasten kiintymyssuhteiden turvallisuuden määrittämiseen oli käytetty useita eri metodeja, ja tutkimusten näkökulmapainotukset ja skaalat poikkesivat toisistaan. Tutkimusten tulosten tarkka vertaileminen onkin mahdotonta. Kirjallisuuskatsauksen tuloksissa kuitenkin toistuu organisoitumattoman kiintymyssuhteen tavanomaista korkeampi osuus. Kiintymyssuhteen jäsentymättömyys kuvaa useiden kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten tuloksissa 25–50 %:a sijaisperheissä ja laitoksissa asuvista lapsista. (Quiroga & Hamilton-Giachritsis 2015.) Tulokset eivät ole yllättäviä, kun huomioidaan kaltoinkohtelun yhteys kiintymyssuhteen organisoitumattomuuteen ja se, että kaltoinkohtelu on tyypillisesti yksi huostaanoton syistä (Oswald, Heil & Goldbeck 2010; Sinkkonen 2019, 48, 128). Huostaanoton taustalla olevat syyt ovat Suomessa samankaltaisia kuin mainitut syyt Oswaldin, Heilin ja Goldbeckin (2010) kirjallisuuskatsauksessa (Heino 2013, 96-97).

Van den Driesin tutkimusryhmän meta-analyysi

Van den Dries ym. (2009) muodostivat massiivista aineistoa hyödyntävässä meta-analyysissään käsityksen, jonka mukaan kiintymyssuhde ei ole organisoitunut 31 prosentilla sijaisperheeseen adoptoiduista lapsista. Meta-analyysin tulosten mukaan kiintymyssuhteen organisoitumattomuutta ilmenee 15 prosentilla koko väestön lapsista ja 73 prosentilla lastensuojelulaitoksiin sijoitetuista lapsista. (Van den Dries ym. 2009.)

Pikkulasten sekä matalan riskin ympäristöstä huostaanotettujen kiintymyssuhde organisoituu muita todennäköisemmin turvalliseksi

Useat Quirogan ja Hamilton-Giachritsikin (2015) kirjallisuuskatsauksessa hyödynnetyistä tutkimuksista antavat viitteitä siitä, että sijaisperheeseen alle 24-kuisina sijoitetuilla lapsilla oli vanhempain lapsiin verrattuna korkeampi todennäköisyys kehittää turvallinen kiintymyssuhde sijaisvanhempaan. Samoin van den Driesin ym. (2009) meta-analyysin johtopäätösten mukaan ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä huostaanotetut ja adoptoidut lapset kykenevät huomattavasti todennäköisemmin uudelleenorganisoimaan kiintymyssuhteensa turvalliseksi kuin yli 1-vuotiaina adoptoitavat. (Van den Dries ym. 2009.)

Stovall-McClough ja Dozier (2004) havaitsivat, että ns. matalan riskin ympäristöstä huostaan otetut lapset kykenivät etsimään turvaa sijaisvanhemmista jo 2 kuukauden kuluessa sijoitushetkestä. Lasten, joita oli kohdeltu kaltoin tai joiden vanhemmat käyttivät huumeita, oli vaikeampaa hakea turvaa sijaisvanhemmasta sijoituksen alkuvaiheessa.

Julius ym. (2014, 167) tuovat esiin kaltoinkohdelluilla ja traumatisoiduilla lapsilla teetetyn kyselyn. Kysely kuvaa karusti, kuinka syvästi lapset voivat menettää luottamuksensa ihmisiin avun tarjoajina. Kyselyyn vastanneista lapsista 19 % arvioi, että ihmiseen on mahdollista luoda turvallinen suhde. (Julius ym. 2014, 167.) Lapset luovat negatiivisten kokemustensa pohjalta ennako-oletuksia uusille suhteille. Kaltoinkohdeltujen lasten ennako-odotukset ovat tyypillisimmin pessimistisiä, ja niistä puuttuu luottamus. (Julius 2014, 167; Carr & Rockett 2017.) Epäonnistuneista sijoituksista johtuvat lapsen kohtaamat hylätyksi tulemisen kokemukset saavat lapsen kokemaan itsensä usein kelvottomaksi ja arvottomaksi (Sinkkonen 2019, 176). Lisäksi oletan, että epäonnistuneet sijoitukset eivät ainakaan lisää lapsilla aikuisiin kohdistuvien positiivisten ennako-odotusten määrää. Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta keskeytyvä sijoitus keskeyttää myös lapsen kiintymyssuhdekehityksen sijaisvanhempaan tai lastenkodin omahoitajaan. Turvallisen kiintymyssuhteen syntyyn tähtäävä työ alkaa uudelleen. Oletukseni mukaan lapsen heikentyneiden ennako-odotuksen vuoksi uuden suhteen perustusten rakentaminen vaatii aiempaakin enemmän työtä.

Arvio huostaanotettujen lasten kiintymyssuhteista

Quirogan ja Hamilton-Giachritsoksen (2015) kirjallisuuskatsauksessa esitetään hypoteesi, jonka mukaan pidempi sijoituksen kesto mahdollistaa uusien turvallisten suhteiden luomisen uusiin aikuisiin ja kasvattaa samalla mahdollisuutta turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Oletetaan, että lapsi kasvaa biologisten vanhempiensa kodissa haastavassa ympäristössä eikä hänen kiintymyssuhteensa organisoidu tai jää malliltaan turvattomaksi. Oletetaan, että lapsi otetaan huostaan ja hän saa ympärilleen turvallisempia aikuisia, jotka huolehtivat hänen tarpeistaan. Lapsen kiintymyssuhteen turvalliselle jäsentymiselle avautuu mahdollisuus. Sinkkonen (2019, 176) toteaa, että hypoteesi pitää luultavasti paikkansa.

Langin ym. (2016) mukaan kiintymyssuhteen muodostuminen sijaisvanhempaan ottaa aikaa. Tämä on havaintoni mukaan huomioitu sijoitettujen lasten kiintymyssuhdemalleja kartoittavissa tutkimuksissa niin, että kaikki tutkimuksiin osallistuvat lapset ovat asuneet sijaiskodissa jo useita kuukausia tai vuosia. Hypoteesin ja tässä luvussa kuvaamani tutkimusnäytön pohjalta arvioin, että **huostaanottohetkellä lapsen kiintymyssuhde primaarihoitajaansa on tyypillisimmin joko organisoitumaton tai turvaton**. Oletan lisäksi, että huostaanottohetkellä lasten kiintymyssuhteen organisoitumattomuus on monin verroin yleisempää kuin lapsilla yleensä. Arvioni pohjautuu tässä alaluvussa kuvaamieni tutkimusten tuloksiin sekä siihen, että huostaanottojen taustalla vaikuttaa monesti lapsen laiminlyönti tai kaltoinkohtelu, jotka ovat yhteydessä myös kiintymyssuhteen organisoitumattomuuteen (Oswald ym. 2010; Heino 2013, 96-97; Sinkkonen 2019, 128).

Alle 2 vuoden iässä sijoitettujen lasten kiintymyssuhde näyttää organisoituvan turvalliseksi huomattavasti muita todennäköisemmin (Van den Dries ym. 2009; Quiroga & Hamilton-Giachritsis 2015). Samoin ns. matalamman riskin ympäristöstä huostaanotetut näyttävät kykenevän etsimään jo pian sijoituksen jälkeen turvaa sijaisvanhemmiltaan: he vaikuttavat luottavan kaltoinkohdeltuja enemmän aikuisiin turvan lähteenä (Stovall-McClough & Dozier 2004; Julius ym. 2014, 167; Carr & Rockett 2017.) Niinpä ns. matalamman riskin ympäristöstä huostaanotettujen lasten kiintymyssuhde sijaisvanhempaan alkane muodostua kaltoinkohdeltuja lapsia nopeammin ja jouhevammin. Kiintymyssuhteen synty mahdollistaa sen, että lapsi hakee turvaa sijaisvanhemmastaan ja että lapsen kiintymyssuhde vähitellen eheytyy turvallisemman malliseksi.

Arvio useita kertoja sijoitettujen lasten kiintymyssuhteista

Mainitsin aiemmin, että ihminen tyypillisesti tuo oppimansa suhteessa olemisen strategiat uusiin ihmissuhteisiin ja alkaa toistamaan niitä (Julius ym. 2013, 142; Julius ym. 2014, 177). Mainitsin lisäksi, että vaikeissa olosuhteissa kasvanut lapsi takertuu voimakkaasti tuttuun sisäistettyyn työmalliinsa, kun taas turvallisesti kiintyneen sisäistetty työmalli kykenee joustamaan (Sinkkonen 2019, 41). Kiintymyssuhteen organisoitumattomuus sekä ristiriitainen kiintymyssuhdemalli voivat aiheuttaa ”räjähdysherkkää” ja vaikeasti ennakoitavaa käyttäytymistä⁴. Sijoitetuilla lapsilla on lisäksi usein tapana osoittaa epäluottamusta ja vastustusta sekä projisoida pelkoja sijaisvanhempiinsa (Carr & Rockett 2017). Lisäksi kaltoinkohdelluilla lapsilla näyttää olevan heikot ennako-odotukset aikuisten kykyyn tarjota turvaa (Julius 2014, 167; Carr & Rockett 2017). Sijoituspaikan vaihtuessa lapsen epäluottamus ja heikot odotukset aikuisten antamaan turvaan realisoituvat. Ennakoehdot turvallisemman kiintymyssuhdemallin kehittymiselle myös seuraavassa sijoituspaikassa madaltuvat.

Arvioin, että edellä mainitsemani yhtälö on omiaan laskemaan todennäköisyyttä sijoituksen onnistumiselle. Arvioinkin, että yksi sijoituksen epäonnistumista selittävä tekijä on lapsen organisoitumaton tai ristiriitainen kiintymyssuhde. Arvioni on hatara, sillä oletettavasti oikeasuhtaisella resursoinnilla ja tehokkailla palveluilla voidaan vähentää aiemman kiintymyssuhdekehityksen vaikutusta sijoituksen onnistumiseen. Mikäli arvioni kuitenkin pitää paikkansa, useita kertoja sijoitettujen lasten kiintymyssuhteissa korostuu vielä muita huostaanotettuja lapsia yleisemmin kiintymyssuhteen organisoitumattomuus sekä ristiriitainen kiintymyssuhdemalli.

⁴ Ks. 3.2 Kiintymyssuhdemallit ja niiden pysyvyys

4.3 Huostaanotetun lapsen epäsuotuisaan kiintymyssuhdekehitykseen vaikuttaminen sijaishuollossa

Sinkkonen (2019, 175) toteaa, että ”[l]astensuojelun tärkein tehtävä on edistää lapsen turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä.” Lastensuojelussa kiintymyssuhdekehitykseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan sijoituksin. Lapsi tulee sijoittaa lastensuojelulain (417/2007, LSL) 4.3 §:n mukaan viipymättä, jos *lapsen edun* toteutuminen sitä vaatii. *Lapsen etu* määritellään lastensuojelulain 4.2 §:ssä ja sisältää momentin 2 ja 4 kohtien mukaan seuraavaa: *lapsen etuun* lukeutuu turvallinen kasvuympäristö, lapsen ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus sekä se, että lapsella on mahdollisuus saada ymmärrystä, hellyyttä ja huolenpitoa. Toisin sanoen sijaishuollon voi ymmärtää itsessään lapsen kiintymyssuhdekehitystä muovaavana elementtinä, jos sijaishuolto onnistuu takaamaan aiempaa kasvuympäristöä paremmin mainitut *lapsen edun* osa-alueet. Sinkkosen (2019, 180–182) mukaan epäsuotuisaan kiintymyssuhdekehitykseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös psykoterapialla. Valitettavasti vaikeiden häiriöiden korjaantuminen edellyttää pitkäjänteistä ja kärsivällistä työskentelyä, eikä prosessi usein tuota kuin osittaisia paranemistuloksia. (Sinkkonen 2019, 180–182.)

4.4 Koira muovaamassa lapsen kiintymyssuhdekehitystä

Kuvasin aiemmin alaluvussa 4.2 *Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit* kaltoinkohdeltujen lasten aikuisiin kohdistamia negatiivisia ennakko-odotuksia. Mainitsin kaltoinkohdelluilla ja traumatisoiduilla lapsilla teetetyin kyselyn, johon vastanneista lapsista 19 % arvioi, että ihmiseen on mahdollista luoda turvallinen suhde. Kyselyyn vastanneista lapsista 82 % arvioi, että koira voi tarjota heille turvaa. (Juliuksen ym. 2014, 167 mukaan.)

Ihminen tuo oppimansa suhteessa olemisen strategiat uusiin ihmissuhteisiin (Julius ym. 2013, 142; Julius ym. 2014, 177). On kuitenkin arveltu, että turvattomasti kiintynyt lapsi kykenisi muodostamaan eläimeen turvallisuutta huokuvan suhteen. Juliuksen ym. (2014, 178–179) mukaan ensimmäinen empiirinen tutkimus aiheesta on tehty keräämällä kokemuskertomuksia psykoterapiatilanteista, joissa lapsi on avautunut vain koiran läsnä ollessa. Näissä kertomuksissa toistuu aina samanlainen asetelma: erittäin varautunut lapsi joko hakee koiralta emotionaalista tukea tai ryhtyy terapiatilanteessa hoivaamaan koira. Koiran avulla moni lapsi näyttää kyenneen rakentamaan luottamusta terapeuttiin tai pedagogiin.

4.4.1 Suhteessa olemisen strategian monistuminen ja koira

Beetz, Julius, Turner ja Kotrschal (2012) testasivat maineikkaalla tutkimuksellaan hypoteesia, jonka mukaan myös ne lapset, jotka eivät kiintymyssuhteensa vuoksi pysty ottamaan vastaan turvaa ihmiseltä pystyisivät kuitenkin ottamaan vastaan turvaa koiralta. Ryhmä tutki neljäkymmenen seitsemän 7–12-vuotiaan pojan kykyä ottaa vastaan tukea ystävälliseltä 20–25-vuotiaalta naisopiskelijalta, koiralta sekä lelu-koiralta, kun pojille tehtiin Trierin stressikoe (TSST-C). Tutkimukseen valikoitiin poikia, joista osalla oli turvallinen kiintymyssuhdemalli, osalla välttelevä, ja joista osalla kiintymyssuhde ei ollut organisoitunut. Pojilta mitattiin syljen kortisolipitoisuus Trierin stressikoetta ennen, sen aikana ja sen jälkeen yhteensä viidesti. (Beetz ym. 2012; Julius ym. 2014, 179.)

Beetzin ym. (2012) tutkimukseen osallistuneet, turvallisesti kiintyneet pojat kykenivät vastaanottamaan stressaavassa tilanteessa tukea ystävälliseltä naisopiskelijalta. Ne pojat, joiden kiintymyssuhdemalli oli välttelevä tai joiden kiintymyssuhde ei ollut organisoitunut, eivät kyenneet ottamaan vastaan tukea opiskelijalta. Tämä pääteltiin siitä, että Trierin stressikokeen aikana näiden poikien syljen kortisolipitoisuus nousi merkittävästi verrattuna turvallisesti kiintyneisiin poikiin. Tutkijat olettavat, että ei-turvallisesti kiintyneet pojat eivät kyenneet vastaanottamaan tukea ystävälliseltä naisopiskelijalta, sillä pojat odottivat ihmisen vetäytyvän tai käyttäytyvän väkivaltaisesti. Toisin sanoen pojat, jotka eivät olleet kiintyneet turvallisesti, monistivat tilanteeseen kiintymyssuhdemallilleen tyypillisen suhteessa olemisen strategian. (Beetz ym. 2012; Julius ym. 2014, 177, 179–180.)

Tutkimuksen hypoteesin mukaisesti koiran läsnäolosta hyötyivät turvallisesti kiintyneiden poikien lisäksi myös ne pojat, joiden kiintymyssuhde oli joko organisoitumaton tai malliltaan välttelevä. Näiden poikien syljen kortisolipitoisuus pysyi matalampana kuin verrokkiryhmillä, joilla oli stressikokeen aikana mahdollisuus hakea turvaa ystävällisestä naisopiskelijasta tai lelu-koirasta. Jos kyseiset pojat olivat hakeneet turvaa koirasta kokeen aikana, heidän syljen kortisolipitoisuus myös laski verrokkiryhmiä nopeammin Trierin stressikokeen jälkeen. Tutkimuksessa jopa havaittiin, että mitä enemmän tällainen poika silitti koiraa, sitä matalampia syljen kortisolipitoisuuksia häneltä mitattiin. Koira tarjosi pojille merkittävän stressiä lieventävän turvan kiintymyssuhdemalliin katsomatta. Sillä, oliko poikien perheessä kotieläimiä, ei ollut merkittävää vaikutusta kortisolin eritykseen. (Beetz ym. 2012; Julius ym. 2014, 179–180.)

Suhteessa olemisen strategian monistuminen katkeaa

Beetzin ym. (2012) tutkimus antaa tukea jo aiemmin useissa tutkimuksissa havaitulle ilmiölle: lapset muodostavat eläimiin turvaa tuovia suhteita, vaikka he eivät kykenisi rakentamaan turvallista suhdetta ihmiseen. Turvattomasti kiintynyt tai kiintymyssuhteeltaan organisoitumaton ihminen monistaa oppimansa suhteessa olemisen strategian uusiin ihmissuhteisiin (Julius ym. 2013, 142; Julius ym. 2014, 177; Sinkkonen 2019, 41), mutta **strategian monistuminen tyypillisesti katkeaa eläinkumppanin kohdalla**. Silloin kun stressaavassa tilanteessa on mahdollista hakea turvaa koirasta, jopa kiintymyssuhteeltaan organisoitumattoman ihmisen kehon fysiologiset tapahtumat muistuttavat turvallisesti kiintyneen ihmisen kehon fysiologisia tapahtumia. Tuttu eläin lievittää stressiä tuntematonta eläintä voimakkaamman. (Beetz ym. 2012; Julius ym. 2014, 167.) Ilmiötä on tutkittu eniten suhteessa koiraan (Julius ym. 2014, 169).

Vaikka koirakumppani useimmiten katkaisee lapsen kiintymyssuhdemalliin liittyvän turvattoman suhteessa olemisen strategian monistumisen, todettakoon, että ihminen ei aina kykene hakemaan turvaa edes kotieläimeltä. Joissain tilanteissa henkilö, jonka kiintymyssuhde ei ole organisoitunut, voi yrittää kontrolloida eläintä tai kohdentaa eläimeen aggressiota. Tämä on kuitenkin harvinaista. (Julius ym. 2014, 174.)

Suhteessa olemisen strategian monistuminen siis tyypillisesti katkeaa suhteen kohdistuessa koiraan. Ilmiötä on pyritty selittämään useilla tavoilla. Erääksi selitykseksi on tarjottu sitä, että eläimet – erityisesti koirat – reagoivat ihmisiin ja ihmisten tarpeisiin lähinnä kärsivällisesti. Toisaalta ilmiön syyksi on esitetty sitä, että eläimiltä ei odoteta negatiivista reaktiota, koska eläimet eivät lokeroi tai arvostele vaan ovat suoria ja yksiselitteisiä. (Julius ym. 2014, 167–168.)

Eräs selitysmalli on, että lapsen ja eläimen suhde ei ole samalla tavoin asymmetrinen kuin lapsen ja aikuisen suhde (Julius ym. 2014, 173–174). Ounastelen, että huostaanotettu lapsi saattaa samaistua lemmikkiin, mikä voi osaltaan olla kumoamassa lapsen epäluottamusta huokuvaa strategiaa. Kotieläimen ja huostaanotetun lapsen elämäntilanteessa on lopultakin yllättävän samankaltaisia piirteitä: ”*The pet, however, is an adopted member even when born within the family, since it has another mother and father*” (Bridger 2001, 166). Kenties mielenkiintoisin selitysmalli liittyy kuitenkin kosketukseen: siinä missä monissa kulttuureissa ihmisten ei ole tapana koskettaa kuin lähimpiä perheenjäseniään, vieraaseen eläimeen kohdistuva kosketus voi kuitenkin olla sosiaalisesti hyväksyttyä (Julius ym. 2014, 167–168).

4.4.2 Kosketus ja oksitosiini

Julius ym. (2014, 104–105, 176) summaavat yhteen useiden tutkimusten samansuuntaisia tuloksia. Kun ihminen silittää koiraa, sekä koiran että ihmisen veriplasman oksitosiinitason on havaittu kohonneen merkittävästi. Jo viitisen minuuttia kestävä silittämisen on havaittu vapauttavan oksitosiinia ihmisen verenkiertoon. Mitä läheisempi suhde ihmisellä on koiraan, sitä enemmän ihmisen verenkiertoon vapautuu oksitosiinia. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että keskeisin syy oksitosiinin vapautumiselle on kuitenkin eläimen silittäminen. (Julius ym. 2014, 104–105, 176.) Vanhemman ja vauvan ihokontakti aiheuttaa molempien kehoissa samankaltaisia fysiologisia vaikutuksia kuin koiran silittäminen (Julius ym. 2014, 97–98, 104).

Oksitosiinin vapautuminen verenkiertoon tuottaa monia sellaisia efektejä, joilla on vaikutusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen (ks. Heinrichs ym. 2005; Kortesuoma & Karlsson 2011). Tutkimusaiheeni kannalta merkittävimmät efektit ovat **stressihormoni kortisolin erityksen väheneminen, luottamuksen kasvu** sekä **pelokkuuden väheneminen** (Heinrichs ym. 2005; Julius ym. 2014, 90, 97, 104–105). Beetz ryhmineen (2012) ehdottaa tutkimuksensa tulosten pohjalta seuraavaa: koiran silittäminen vapauttaa ihmisen verenkiertoon oksitosiinia, joka puolestaan rajoittaa kortisolihormonin erittymistä. Tutkijaryhmän mukaan oksitosiiniefektiin viittaa se, että Trierin stressikokeen yhteydessä syljen kortisolipitoisuudet olivat pojilla sitä matalammat, mitä enemmän he silittivät koiraa (Beetz ym. 2012; Julius ym. 2014, 180). Kortesuoma ja Karlsson (2011) toteavat, että oksitosiinitutkimusten tuloksia tulee tulkita varovaisesti. Beetz ryhmineen (2012) viittaa kuitenkin myös aiempaan laajan ja sukupuolesta riippumattomaan tutkimusnäyttöön, joka tukee ryhmän ehdotusta (ks. esim. Odendaal 2000). Mikäli Beetzin tutkijaryhmän ehdotus pitää paikkansa, turvattomasti kiintyneiden ja kiintymyssuhteeltaan organisoitumattomien ihmisten kyky kokea turvaa koiraa silittämällä lähenee ilmiönä luonteeltaan universaalia.

4.4.3 Koira huostaanotetun lapsen kiintymyksen kohteena

Kun on haluttu selvittää, voiko eläin olla ihmisen kiintymyksen kohde, on tiedonhaun yhteydessä tekemieni havaintojen mukaan tutkittu tyypillisesti omistajan mahdollista kiintymystä lemmikkieläimeensä (ks. esim. Kurdek 2009; Sable 2012; Carr & Rockett 2014). Eräs tapa tutkia teemaa on ollut hyödyntää kriteereitä, joilla pyritään erottamaan aidot kiintymyssuhteet muista läheisistä siteistä. Kriteereinä on käytetty kohteen kykyä toimia:

- A) *turvapesänä*, luotettavana lohdun lähteenä sekä
- B) *turvasatamana*, johon hakeudutaan huolen aikana.

Lisäksi kriteereinä on käytetty sitä,

C) tuottaako kohteen läheisyys nautintoa ja turvallisuudentunnetta, ja

D) aiheuttaako kohteen poissaolo stressiä tai eroahdistusta.

Tutkimuskirjallisuus tukee laajan näytön pohjalta väitettä, jonka mukaan ihminen voi muodostaa kiintymyssuhteen lemmikkiinsä. (Carr & Rockett 2014.)

Carr ja Rockett (2017) tutkivat edellä mainittuja kriteereitä hyödyntäen, pystyykö kotieläin toimimaan kaltoinkohdellun, sijoitetun lapsen kiintymyshahmona. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi.

1) Välittyikö lasten suhteesta kotieläimiin turvallinen kiintymyssuhde sekä

2) vaikuttivatko kotieläimet kiintymyssuhteiden kehittymiseen lasten ja sijaisvanhempien välillä?

Vaikka jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa sijaisperheessä oli koira, Carr'n ja Rockettin tutkimus – ikävä kyllä – käsittää sijaisperheiden kaikki kotieläimet yhdeksi joukoksi. Tämä vaikeuttaa tutkimuksen tulosten suhteuttamista omaan tutkimuskysymykseeni. Useissa sijaiskodeista oli koiran lisäksi muita kotieläimiä, kuten kissoja, kaneja tai kaloja. Koirien rooli korostuu tutkimusraporttiin sisällytetyissä lasten haastatteluotteissa, mutta tätä korostusta voivat selittää esimerkiksi Carr'n ja Rockettin tutkimuseettiset valinnat. Tutkimuksen pohjalta tekemäni yleistykset ovat tämän vuoksi karkeita ja suuntaa antavia. (Carr & Rockett 2017.)

Carr'n ja Rockettin (2017) tutkimukseen valikoitui kolme poikaa ja viisi tyttöä sen perusteella, että he täyttivät sijaishuollon järjestäjän arvion mukaan kriteerit, jotka tutkijat olivat asettaneet. Lapset olivat olivat iältään 10–16-vuotiaita. He olivat olleet sijaishuollossa 4–8 vuotta ja heillä kaikilla oli takanaan yli viisi sijoitusta. Heillä jokaisella oli äskettäin alkanut uusi sijoitus perheessä, johon kuului koira. Osassa perheistä oli koiran lisäksi myös muita kotieläimiä. Lapset olivat käyneet koulua tavanomaisissa brittikouluissa ja heidän äidinkieltensä oli englanti. Sijaishuollon järjestäjän arvion mukaan lapsilla oli mittavia psykologisia ja sosiaalisia haasteita. Järjestäjä arvioi lisäksi, että osa lapsista koki äärimmäistä epäluottamusta ihmisiä kohtaan sekä äärimmäistä tuskaa silloin, kun biologiset vanhemmat eivät saapuneet yhdessä sovittuihin tapaamisiin. Perheiden sijaisvanhemmat identifioituivat työväenluokkaan ja sijoituspaikat pysyivät seitsemän kuukauden mittaisen tutkimusjakson ajan samoina.

Sijaisperheitä informoitiin tutkimuksen sisällöstä haastattelulla. Sijaisvanhemmat ja lapset antoivat suostumuksensa tutkimukseen. Tutkimus toteutettiin hyödyntämällä

semistrukturoituja kiintymysteemaisia haastatteluja lasten kanssa ilman, että sijaisvanhemmat olivat läsnä. Esimerkkejä haastattelukysymyksistä:

- *Can you describe the relationship you have with [foster carer/s' name]? And with [dog's name]?*
- *Do you think anybody here [in the foster home] knows how you feel? Do they know when you're upset or not feeling quite right? What do they do if they notice this?*
- *How do you feel when [foster carer's name] isn't around? How about when [dog's name] isn't around? Can you think of a time when that has happened?*

Haastattelun yhteydessä lapsia ohjeistettiin hyödyntämään janaa, jolle he saivat sijoittaa kotieläinten ja sijaisvanhempien kasvoja. Janan avulla pyrittiin hahmottamaan, miten lapset suhteuttivat omia suhteitaan sijaisperheen eri jäseniin. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin aineistonkeruun alussa ja toinen puolen vuoden kuluttua tästä. Haastattelujen välisenä aikana lapsia pyydettiin viikoittain täyttämään päiväkirjaa ohjatusti. Aineistonkeruun päätteeksi haastateltiin sijaisvanhempia ja keskusteltiin heidän havainnoistaan lapsen suhteesta heihin itseensä sekä sijaiskodin eläimiin. (Carr & Rockett 2017.)

Carr & Rockett (2017) muodostivat analyysin pohjalta seuraavat tulokset. Tutkimukseen osallistuneista kahdeksasta lapsesta seitsemän hyödynsi kotieläintä *turvasatamanaan* ja viisi *turvapesänä*. Lapset käyttivät eläintä ensisijaisena turvasatamanaan ihmisiin nähden. Kotieläimen poissaolo esim. lomamatkojen aikana tuotti *eroahdistusta* viidelle lapselle. Tutkimuksessa huomioitiin, että eroahdistuksen kokemuksen tuli kummuta lapsen omasta pahasta olost. Pelkän eron aikaisen kotieläimen hyvinvointiin liittyvän huolen ei ajateltu kertovan eroahdistuksen kiintymyksellisestä luonteesta.

Lapset eivät osoittaneet epäluottamusta kotieläimiä kohtaan eivätkä käyttäytyneet suojaautuvasti niitä kohtaan. **Peräti seitsemän lasta kahdeksasta pystyi luottamaan kotieläimeen.** Merkille pantavaa on, että tutkimukseen valituksi tulemisen kriteerinä olivat lasten laajat kiintymysvaikeudet ja useat sijaiskotien vaihtumiset. Nämä kriteerit antavat viitteitä lasten huomattavasta epäluottamuksesta ihmisiä kohtaan⁵. Sijaishuollon järjestäjän arvion mukaan osa lapsista osoitti äärimmäistä epäluottamusta aikuisia kohtaan. (Carr & Rockett, 2017.) Eläimen luotettavuuteen viittaavat Carr'n ja Rockettin tutkimuksen tulokset sijoitetuilla lapsilla ovat samansuuntaisia kuin aiemmin mainitun Beetzin ym. (2012) tulokset stressikokeessa, joka tehtiin organisoitumattomasti ja välttelevästi kiintyneille lapsille. Vaikka lapsen olisi vaikea luottaa ihmiseen, hän näyttää pystyvän etsimään turvaa koiralta.

⁵ Ks. 4.2 Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit

Luottamussilta

Mainitsin edellä Beetzin (2012) tutkijaryhmän ehdottavan, että koiran silittäminen käynnistää oksitosiiniefektin, joka vähentää pelokkuutta ja lisää luottamusta⁶. Oksitosiiniefekti selittäisi, miksi osa lapsista avautuu psykoterapiatilanteissa vain koiran läsnäollessa (Julius ym. 2014, 178–179). Carr ja Rockett (2017) analysoivat, pystyivätkö lapset hyödyntämään sijaisperheen kotieläintä *siltana*, joka kaventaa lapsen sijaisvanhempaan kohdistamaa luottamus- ja turvanhakukuilua. Tutkimukseen osallistuneista kahdeksasta lapsesta kuusi käytti eläintä *siltana*. Tutkimusraporttiin sisällytetyissä lasten haastatteluoitteissa useat lapset sanoittavat itse, kuinka he olivat tarkkaileet sijaisvanhemman ja koiran välistä vuorovaikutusta. Lapset kertovat päätelleensä, että koska sijaisvanhempi kohteli koiraa hyvin, vanhempi kohtelisi myös lasta hyvin. Kotieläimillä olikin kyky vahvistaa suhteen kehitystä lasten ja sijaisvanhempien välillä.

Ote Jaken päiväkirjasta:

”Trudi [foster caregiver] was a nice person who wasn’t being fake. She took real good care of Zak [the dog] all the time and never got angry or fed up. She was really nice to him and always made sure that he was ok. I like Zak so much. He is really nice and wants to spend time with me. I think I was wrong about Trudi because actually she seems nice too. Zak must love her and I know he wouldn’t do that if Trudi wasn’t really nice.” (Carr & Rockett 2017.)

4.5 Koira-avusteiseen sijoitukseen liittyvät riskit

Carr & Rockett (2017) toteavat, että Ascionen ja Currien mukaan osalla mittavaa kaltoinkohtelua kokeneista lapsista on taipumus olla julma eläimiä kohtaan. Arkow (2020) puolestaan tuo esiin, että kiusaamiskäyttäytymisen ja eläinräkkäyksen välillä vallitseva korrelaatio. Arkow’n mukaan lapsuudessa nähdyt tai tehdyt julmat teot eläintä kohtaan voivat viestiä lapsen vähentyneestä empatia- tai tunteidenhallintakyvystä, tai johtaa näihin. Huostaanotetulle lapselle – kuten kotieläimellekin – on oletettavasti haitallista, jos hän on julma sijaisperheessä asuvaa eläintä kohtaan.

Erityisesti lapset voivat kokea eläimen vertaisenaan tai yhtenä perheenjäsenenä. Lapselle voi muodostua emotionaalinen riippuvuus eläimeen. Koska koiran elinikä on kuitenkin verrattain lyhyt, voi lapsi joutua kohtaamaan koiran kuoleman. Tämä voi tuottaa lapselle laajaa ja vaikeaselkoista surua sekä aiheuttaa pahimmillaan emotionaalisen trauman (Arkow 2020).

---

⁶ Ks. 4.4.2 Kosketus ja oksitosiini

Sellaista tutkimusta ei ole saatavilla, jossa kartoitettaisiin riskejä, joita nimenomaan sijaiskodissa tai lastensuojelulaitoksessa asuva koira toisi mukanaan. Julius ym. (2014, 193–194) ovat kuitenkin eritelleet ihmisiin sekä eläimiin kohdistuvia riskejä eläinavusteisessa terapiassa. Tavanomaisimpia riskejä ovat allergiat, eläimestä saadut infektiot sekä mahdolliset loukkaantumiset. Eläinavusteisessa terapiassa loukkaantumisten riskiä voidaan vähentää yksinkertaisin etukäteistoimenpitein, joita ovat huolellinen eläimen valinta, sen koulutus ja sen tarkka terveydellinen tutkimus. Allergia voidaan yleensä välttää tai sitä voidaan vähentää, kun valitaan allergiaystävällinen rotu. Mikäli allergiaa ei kuitenkaan voida välttää, voi eläinavusteisesta terapiasta olla haittaa asiakkaalle. (Julius ym. 2014, 193–194.)

Koira-avusteista terapiaa suunniteltaessa on tärkeää huomioida myös koiran terveys ja stressi. Ellei terapiakoiraa oteta huomioon partnerina, jolla on myös omia tarpeita, sen hyödyntäminen on eettisesti kyseenalaista. (Julius ym. 2014, 193–194.) Tilanne, jossa sijoitettu lapsi kaltoinkohtelee perheen kotieläintä, voi arvioni mukaan lisätä stressiä ja ärtymystä eläimen ohella myös sijaisvanhemmissa tai perheen muissa lapsissa. Tämä voi johtaa konfrontaatioasetelmaan sijoitetun lapsen ja muiden välillä. Yhden lemmikin kaltoinkohtelu voi arvioni mukaan vaikuttaa myös perheen mahdollisiin muihin eläimiin tai luoda vaaratilanteen, jos kaltoinkohdeltu eläin puolustautuu raapimalla tai puremalla. Arkow (2020) mainitsee riskinä myös sen, että muut lapset osoittavat kateutta lemmikkiperheessä asuvaa lasta kohtaan.

Juliuksen ym. (2014, 193–194) mukaan terapeutin on hyvä tiedostaa se, että terapiaeläimen läsnäolo lisää asiakkaan avoimuutta ja madaltaa kontrollia. Mahdollinen oksitosiinipurkaus voi nostaa asiakkaassa esiin traumaperäisiä muistoja. Tämä voi olla raskasta terapeutille. Julius ym. painottavatkin, että riskejä tulee käsitellä eläinavusteista terapiaa harjoittavan koulutuksessa. Arvioin, että Juliuksen ym. esittämät eläinavusteiseen terapiaan liittyvät riskit pätevät myös, mikäli huostaanotettu lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa on koira. On kuitenkin mahdollista, että moni sijaisperheessä asuviin koiriin liittyvä riski on vielä tunnistamatta.

Arvioin Arkow'n (2020) tavoin, että sosiaalityöntekijän tulisi selvittää systemaattisesti, onko lapsiasiakas kohdistanut väkivaltaa eläimiin tai joutunut itse eläimen aggression kohteeksi. Lienee itsestään selvää, että koira huostaanotetun lapsen sijaisperheen lemmikkinä voi aiheuttaa merkittäviä haasteita, jos lapsi on aiemmin joutunut koiran puremaksi tai raatelemaksi. Lisäksi suosittelen, että lapsen allergiat selvitetään ennen kuin lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa on lemmikki. Uskon, että riskeistä keskusteleminen sekä sijoitettavan lapsen että sijaisperheen kanssa luo paremmat mahdollisuudet sijoituksen onnistumiselle.

Kuitenkin alle 3-vuotiaan lapsen kohdalla sijoittamista lemmikkiperheeseen tulee harkita hyvin tarkasti: tämän ikäinen lapsi ei usein vielä ymmärrä eläimen kärsimystä ja voi ymmärtämättään tuottaa eläimelle tuskaa (Sinkkonen 2019, 85).

4.6 Kooste esitetyistä keskeisistä tuloksista

Olen kuvannut eri kiintymyssuhdemallien yleisyyttä koko väestön lapsilla⁷ sekä luonut arvion⁸ huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemalleista. Arvioni mukaan huostaanottohetkellä lapsen kiintymyssuhde primaarihoitajaansa on tyypillisesti turvaton tai organisoitumaton. Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdekehitys näyttää hyvin usein poikenneen muiden lasten kehityksestä.

Muu kuin turvallinen kiintymyssuhde aiheuttaa riskejä lapsen kehitykselle⁹. Ehdottomasti suurimman riskin lapsen kehitykselle aiheuttaa kiintymyssuhteen organisoitumattomuus, jota osa tutkijoista pitää itsessään psykologisena häiriönä (Julius ym. 2013, 101–102; Sinkkonen 2019, 123). Turvallinen kiintymyssuhde puolestaan auttaa lasta selviämään monista haasteista (Julius ym. 2013, 101; Julius ym. 2014, 184). Hautamäki (2003, 59) toteaaakin: ”*Kuten joustavia (resilient) lapsia koskeva tutkimus osoittaa, lapsen varhaisvuosiin liittyvä kokemus edes yhdestä häntä varauksettomasti rakastaneesta henkilöstä, jonka silmissä lapsi voinut [sic] nähdä itsensä intentionaalisenä olentona, voi tarjota suojan vaikeatkin alkuehdot täyttävälle kehityspolulle.*”

Olen tuonut ilmi¹⁰, että kiintymyssuhdemallilla on tapana pysyä samana. Organisoitumaton tai turvaton kiintymyssuhde harvoin muutu turvalliseksi ilman olosuhteiden muutosta tai kiintymyssuhdemallin muutokseen tähtäävää työtä (Sinkkonen 2019, 56–57). Lapsen epäsuotuisaa kiintymyssuhdekehitystä voidaan pyrkiä oikaisemaan turvalliseksi sijoituksella ja psykoterapialla¹¹. Esittämäni arvion¹² perusteella kiintymyssuhde tavanomaisesti oikeneekin ns. matalan riskin ympäristöstä tai alle 2-vuotiaina huostaanotetuilla lapsilla. Tätä vanhempien sekä kaltoinkohdeltujen ja vaikeista olosuhteista huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdekehitys ei kuitenkaan tavanomaisesti näytä muuttuvan turvalliseksi. Nämä lapset ovat tyypillisesti menettäneet luottamuksensa ihmisiin turvan tarjoajina (Julius 2014, 167; Carr & Rockett 2017). Luottamus edesauttaa turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä.

⁷ Ks. 4.1 Lasten kiintymyssuhdemallit

⁸ Ks. 4.2 Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit

⁹ Ks. 3.3 Kiintymyssuhdekehityksen riskit ja kiintymyssuhteen vaikutukset

¹⁰ Ks. 3.2 Kiintymyssuhdemallit ja niiden pysyvyys

¹¹ Ks. 4.3 Huostaanotetun lapsen epäsuotuisaan kiintymyssuhdekehitykseen vaikuttaminen sijaishuollossa

¹² Ks. 4.2 Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit

Vaikeista olosuhteista huostaanotettujen lasten luottamusvaje kuitenkin pitää yllä turvatonta tai organisoitumatonta kiintymyssuhdetta, jotka puolestaan pitävät yllä luottamusvajetta.

Olen kuvannut oksitosiinin vaikutuksia ihmisessä¹³. Tämän tutkielman kannalta keskeisiä vaikutuksia ovat **stressihormoni kortisolin erityksen väheneminen, luottamuksen kasvu ja pelokkuuden väheneminen** (Heinrichs ym. 2005; Julius ym. 2014, 90, 97, 104–105).

Koiran silittäminen vapauttaa ihmisen verenkiertoon oksitosiinia. Toisin sanoen luottamusvaje ja pelko toista ihmistä kohtaan vähenevät koiraa silitettäessä. Tämä näyttää pätevän riippumatta ihmisen kiintymyssuhdemallista. Lisäksi ne lapset, joiden kiintymyssuhde ei ole turvallinen, näyttävät etsivän koirasta luontevasti sellaista turvallisuuden kokemusta, jota turvallisesti kiintyneet lapset etsivät primaarihoitajaltaan. Kun lapsi silittää koiraa, hän – riippumatta kiintymyssuhteensa laadusta – kykenee yleensä luottamaan enemmän tilassa olevaan ihmiseen. Mikäli ihminen osoittautuu luottamuksen arvoiseksi, lapselle avautuu mahdollisuus kiintyä häneen turvallisesti.

Carr'n ja Rockettin (2017) tutkimuksen perusteella kotieläimet voivat tarjota turvaa jopa sellaisille sijoitetuille 10–16-vuotiaille lapsille, joiden useat aiemmat sijoitukset ovat epäonnistuneet ja joilla on suurta epäluottamusta ihmisten tarjoamaa turvaa kohtaan¹⁴. Koira näyttää monesti voivan toimia siltana eli luottamuksen välittäjänä sijaisvanhemman ja suurta epäluottamusta osoittavan, sijoitetun lapsen välillä. Juliuksen ym. (2014, 178–179) mukaan moni sulkeutunut lapsi näyttää kyenneen rakentamaan luottamusta terapeuttia tai pedagogia kohtaan käyttämällä koiraa siltanaan. Rocket ja Carr (2017) katsovatkin, että koirien pitkäaikaiseen sijaishuoltoon tuoma terapeutin potentiaali näyttää lupaavalta.

---

¹³ Ks. 4.4.1 Suhteessa olemisen strategian monistuminen ja koira; 4.4.2 Kosketus ja oksitosiini

¹⁴ Ks. 4.4.3 Koira huostaanotetun lapsen kiintymyksen kohteena

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pidättäydyn luomasta johtopäätöstä koirakumppanin vaikutuksesta **lastenkoti- tai laitospäristössä** asuvien lasten kiintymyssuhdekehitykseen. Aihetta käsittelevää tutkittua tietoa ei ole saatavilla riittävästi. Arvioin kuitenkin, että koirakumppanin vaikutuksesta **sijaisperheessä** asuvien lasten kiintymyssuhdekehitykseen on mahdollista muodostaa johtopäätöksiä.

Koirakumppani ja huostaanotettu lapsi, jonka kiintymyssuhdemalli on turvallinen

Lähdeteosteni pohjalta näyttää siltä, että sijoitetut lapset, joilla on turvallinen kiintymyssuhdemalli, saavat tarvitsemansa turvan sijaisvanhemmaltaan. Heidän kokemansa stressi pysyy verrattain matalana, koska he kykenevät muodostamaan uuden turvallisen kiintymyssuhteen lähellä olevaan aikuiseen. Turvallisen kiintymyssuhteen läsnäolo lievittää kiintymyssuhdeteorian mukaisesti heidän stressiään. Näiden lasten mahdollinen aikuisiin kohdistuva luottamuspula ei ole intensiteetiltään voimakasta. Kumppanuus koiran kanssa ei näytä tuovan lisäarvoa turvallisesti kiintyneiden sijaisperheessä asuvien lasten kehitykselle. Stressaavassa tilanteessa koiran silittäminen kuitenkin rauhoittaa myös turvallisesti kiintynyttä lasta (Beetz ym. 2012).

Koirakumppani ja huostaanotettu lapsi, jonka kiintymyssuhde ei ole turvallinen

Lähdeteosteni perusteella näyttää siltä, että huostaanotetun lapsen kumppanuus koiran kanssa nopeuttaa ja tukee prosessia, jossa sijaisperheessä asuvan lapsen epäsuotuisaa kiintymyssuhdekehitystä pyritään muovaamaan. Ilmiö korostuu erityisesti silloin, kun lapsi on altistunut haastaville olosuhteille jo pitkään ja on yli kaksivuotias. Näyttää jopa siltä, että joidenkin pahasti kaltoinkohdeltujen lasten kiintymyssuhdekehitys ei ala eheytyä ilman eläintä. Nämä lapset eivät kykene luottamaan aikuisten tarjoamaan turvaan, takertuvat haastaviin suhteissa olemisen strategioihin ja ovat vaarassa ajautua sijoituskierteeseen.

Vaikka lapsi olisi menettänyt luottamuksen ihmisiin turvan lähteenä, hän näyttää tyypillisesti kykenevän luottamaan koiraan¹⁵. Hän jopa käyttää vuorovaikutuksessa koiran kanssa sellaisia suhteissa olemisen strategioita, jotka ovat tyypillisiä turvallisesti kiintyneille lapsille. Moni kaltoinkohdelluista lapsista kykenee siirtämään koiraan kohtaan kokemansa luottamuksen *siltana* myös sijaisvanhempaan. Ilmiölle on ehdotettu useita erilaisia syitä¹⁶. Juliuksen ym. (2014, 184) mukaan turvallisesti eheytyvä kiintymyssuhde on yksi merkittävimmistä lapsen tulevaa kehitystä suojaavista tekijöistä.

¹⁵ Ks. 4.4.3 Koira huostaanotetun lapsen kiintymyksen kohteena

¹⁶ Ks. 4.4.1 Suhteissa olemisen strategian monistuminen ja koira

Johtopäätösten sovellettavuus käytännössä

Sosiaalityöntekijän tehtävä ei ole ”diagnosoida” lapsen kiintymyssuhteen laatua. Alaluvun 4.2 *Huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit* lopussa olen kuitenkin arvioinut, että mittava kaltoinkohtelulle altistuminen, useat sijaisperheiden vaihdokset ja läheisiä aikuisia kohtaan osoitettu suuri epäluottamus viestivät lapsen turvattomasta kiintymyssuhdemallista tai kiintymyssuhteen organisoitumattomuudesta. Kumppanuus koiran kanssa luo parantuneita edellytyksiä sille, että mainittuja tunnuspiirteitä täyttävien lasten todennäköisesti epäsuotuisa kiintymyssuhdekehitys eheytyy sijaisperheessä turvallisemmaksi. Arvioni mukaan kuitenkin alle 2-vuotiaana sijoitettujen lasten kiintymyssuhdekehitys tyypillisesti muovautuu turvalliseksi ilman koiralta saatavaa tukea. Alle 3-vuotiaan lapsen sijoitusta lemmikkikotiin tulisi harkita huolella, sillä lapsi ei kehitystasonsa usein ymmärrä vuoksi sitä, jos hän aiheuttaa eläimelle kärsimystä (Sinkkonen 2019, 85). Vaikka sosiaalityöntekijällä ei olisi tarkkaa tietoa lapsen kiintymyssuhdemallista, tämä ei ole este lapsen sijoittamiselle sijaisperheeseen, jossa on koira. Vaikka lapsen kiintymyssuhdemalli olisikin turvallinen, koiran läsnäolo ja silittäminen todennäköisesti rauhoittavat häntä (Beetz ym. 2012).

Kun sosiaalityöntekijä harkitsee lapsen sijoittamista ”koirakotiin”, on hänen hyvä selvittää, onko lapsi kohdistanut eläimiin julmuutta tai joutunut eläimen hyökkäyksen kohteeksi. Lisäksi on syytä selvittää lapsen mahdollinen allergia. Sijoitus kotieläintalouteen tuo riskejä, joihin sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen olisi hyvä tutustua¹⁷. Lisäksi on tiedostettava, että koira on elävä olento, jolla on omat rajat ja tarpeet ja jota on kohdeltava kunnioittaen. Lapsen kanssa voidaan luoda pelisäännöt, joilla pyritään turvaamaan koiran hyvinvointi.

Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta kumppanuus koiran kanssa näyttää edesauttavan kiintymyssuhteeltaan organisoitumattomien ja turvattomasti kiintyneiden lasten turvallista kiintymystä sijaisvanhempaan. Sitä ei kuitenkaan ole tutkittu, miten sijoituksen kariutuminen vaikuttaa ”koirakotiin” sijoitetun lapsen kehitykseen. Onkin tärkeää muistaa sijoituksen onnistumista tukevat palvelut silloinkin, kun lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa asuu koira.

Arvioni mukaan koirakumppani voi parhaimmillaan olla mukana toteuttamassa lakiin kirjatun *lapsen edun* periaatteen toteutumista, jos koiran välityksellä voidaan tarjota sijoitetulle lapselle tasapainoisempi kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet (LSL 4.2,1 §). Aihetta tulisi kuitenkin tutkia enemmän Suomessa, sillä lähdemateriaalini on pääosin ulkomaista. Käsittelen muodostamani johtopäätösteni sovellettavuutta Suomen kontekstiin pohdintaluvun 6 lopussa.

¹⁷ Ks. 4.5 Eläinavusteiseen sijoitukseen liittyvät riskit

6 POHDINTA

Muodostin tässä kandidaatintutkielmassa vastauksen asettamaani tutkimuskysymykseen¹⁸ tilanteissa, joissa huostaanotettu lapsi on sijoitettu sijaisperheeseen, jossa asuu koira. Tarkastelin lisäksi, kuinka lapsen ikä, huostaanottoa edeltäneet olosuhteet ja aiempien sijoitusten määrä näyttävät muokkaavan edellytyksiä uuden sijoituksen onnistumiselle ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle. En kuitenkaan kyennyt vastaamaan tutkimuskysymykseeni niissä tilanteissa, joissa huostaanotettu lapsi on sijoitettu lastenkotiin.

Todettakoon, että tutkimusaiheeseeni liittyvää tutkimusta on tehty lastensuojelukentällä hyvin vähän, ja muodostamaani vastaukseen liittyy merkittävää epävarmuutta. Epävarmuuden vähentämiseksi tarvittaisiin enemmän Carr'n ja Rockettin (2017) tutkimuksen kaltaista empiiristä tutkimusta koiran vaikutuksesta sijaishuollossa olevien lasten kykyyn alkaa luottamaan sijaisvanhempaan. Tutkimukseni aineistona olleen Carr'n ja Rockettin tutkimuksen tulokset olivat melko kiistattomia. Kahdeksan lapsen ja sijaisvanhemman haastatteluista ja päiväkirjoista koostuvassa aineistossa tuloksia voivat kuitenkin selittää osittain sattuma, sijaisperheissä koirien lisäksi asuneet muut eläimet tai jokin muu seikka. Toisaalta mikäli Beetzin (2012) tutkimusryhmän ehdottama, koiran silittämisen käynnistämä oksitosiiniefekti pitää paikkansa, voidaan päätellä, että silittäminen todennäköisimmin aina kasvattaa lapsen luottamusta sekä vähentää pelkoa ja stressiä. (Heinrichs ym. 2005; Julius ym. 2014, 90, 97, 104–105). Nämä oksitosiinin vapautumisesta seuraavat vaikutukset luovat erinomaiset olosuhteet sille, että lapselle syntyisi luottamus sijaisvanhempaan. Luottamus puolestaan luo hyvän pohjan turvallisen kiintymyssuhteen jäsentymiselle. Kuten mainittu, turvalliseksi eheytyvä kiintymyssuhde on yksi merkittävimmistä lapsen tulevaa sosiaalista, emotionaalista ja kognitiivista kehitystä suojaavista tekijöistä (Julius ym. 2014, 184).

Kandidaatintutkielmani pohjalta jäin kaipaamaan enemmän sellaista pohjoismaista tutkimusta, jolla olisi kartoitettu sitä, kuinka huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemallit mahdollisesti muovautuvat sijoituksen jälkeen. Mielestäni on hämmentävää, että tällaista tutkimusta ei näytä olevan saatavilla, kun samalla useiden tutkijoiden mielestä lastensuojelun keskeinen tehtävä on oikaista lapsen puutteellista kiintymyssuhdekehitystä (ks. esim. Carr & Rockett 2017; Sinkkonen 2019, 175). Vaikka huostaanotettujen lasten kiintymyssuhdemalleja kartoittavaan tutkimukseen liittyy suuria eettisiä kysymyksiä, auttaisi tällainen tutkimus arvioimaan sijaishuoltojärjestelmän toimivuutta – ainakin kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta.

¹⁸ Tutkielmani tutkimuskysymys: *Millaisena elementtinä kumppanuus koiran kanssa näyttäytyy huostaanotetun lapsen kiintymyssuhdekehitykselle tutkimuskirjallisuuden perusteella?*

Minua jäi mietityttämään, mistä useiden sijoitettujen lasten luottamuspuola johtuu. Vastaan tutkielmassani siihen, miten luottamuspuola voidaan sijaisperheissä vähentää. Epäluottamusta aiheuttavien juurisyiden tarkempi kartoittaminen ja ehkäiseminen saattaisi kuitenkin olla tuloksellisempaa kuin korjaava lastensuojelutyö.

Kritiikkiä

Olen muodostanut oletuksen, kun olen luonut arvion huostaanotettujen lasten kiintymyssuhteista. Oletuksessani vaikeista olosuhteista huostaanotetun lapsen kiintymyssuhteen turvalliselle jäsentymiselle avautuu mahdollisuus, sillä lapsi saa sijoituksen myötä ympärilleen turvallisempia aikuisia, jotka huolehtivat hänen tarpeistaan. On kuitenkin mahdollista, että lapsi ei saa ympärilleen turvallisia aikuisia.

Lisäksi johtopäätösteni luotettavuutta nakertaa se, että minun oli vaikea käsitellä tutkielmassani kiintymyssuhdeteoriaa objektiivisesti. Omista subjektiivisista kokemuksistani johtuen koin kiintymyssuhdeteorian mahdollisesti liian käyttökelpoiseksi aiheeni tutkimiseen. Vaikka olen kiinnittänyt huomiota myös kiintymyssuhdeteoriaan kohdistuvaan kritiikkiin, nojaan teoriaan melko kritiikittömästi, kun muodostan tuloksia ja johtopäätöksiä.

Koirasuhteeseen liittyvät eettiset kysymykset

Tutkielmani sivuaa monia eettisiä kysymyksiä. Onko se lapsen edun kannalta parempi, että koirasta tulee lapsen ainoa kiintymyshahmo, kuin se, ettei lapsella olisi kiintymyshahmoa laisinkaan? Entä mitä tapahtuu, jos sijoitettu lapsi kiintyy kumppanikoiraan ja kokee tämän seurassa turvaa, mutta sijoitus lopulta katkeaa? Miten huolehditaan, että koira ei kuormitu kohtuuttomasti, jos lapsi takertuu siihen hakiessaan turvaa? Hahmotetaanko kaikkia riskejä, joita lapsen lemmikkieläintalouteen sijoittamiseen liittyy? Moni kysymys jää vaille vastausta.

Julius ym. (2014, 192–193) toteavat, että eläinavusteisessa terapiassa koiran käytön voidaan arvioida olevan eettistä tutkijoiden listaaman kriteeristön täytyessä. Julius ym. korostavat koulutuksen merkitystä ja sitä, että koiran tarpeita tulee kunnioittaa. Uskon, että myös sijaiskodissa osa riskeistä on vältettävissä tiedon ja ymmärryksen myötä. Sijaisperheen onkin hyvä keskustella keskenään tai sosiaalityöntekijän avustuksella sijoitukseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä.

Johtopäätösten soveltaminen Suomen kontekstiin

Ne tutkielmani lähdemateriaaliksi valitsemani artikkelit, jotka käsittelevät samanaikaisesti huostaanottoa ja kiintymyssuhdeteoriaa, ovat ulkomaisia. Onkin todennäköistä, että johtopäätökseni eivät sovellu sellaisenaan Suomen kontekstiin.

Pösö painottaa, että suomalaiseen huostaanottoon liittyy väliaikaisuustavoite. Huostaanoton lopullisena tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen. Tämä sinänsä kunnioitettava tavoite voi aiheuttaa tilanteen, jossa lapsen oikeus pysyvyyteen jää vähälle huomiolle. (Pösö 2016, 25–26.) Lastensuojelulain 47.2 §:n (1380/2010) sekä 30.2 §:n (542/2019) nojalla lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on vähintään kerran vuodessa arvioitava, onko huostaanoton jatkamiselle enää edellytyksiä. Lasta tulee tässä yhteydessä informoida ja kuulla hänen ikäänsä ja kehitystasoansa vastaavalla tavalla (LSL 5 §). Vähintään kerran vuodessa käytävä keskustelu voi arvioni mukaan nostaa huostaanotetussa lapsessa pintaan kaipuun ja ikävän tunteita. Sinkkonen pitää koko lastensuojelun tärkeimpänä tehtävänä sen edistämistä, että lapselle syntyisi turvallinen kiintymyssuhde – joko biologiseen vanhempaan tai sijaisvanhempaan (Sinkkonen 2019, 175). Mikäli puutteellisen kiintymyssuhdekehityksen korjaaminen ymmärretään Sinkkosen sekä Carr’n ja Rockettin (2017) tavoin yhdeksi sijaishuollon keskeisistä tavoitteista, voi vuosittainen huostassapidon jatkamista käsittelevä keskustelu luoda jännitteitä ja vaikeuttaa tavoitteeseen pääsemistä. Tilanne voi aiheuttaa lojaliteettiristiriidan: lapsi välttää kiintymistä sijaisvanhempaan, koska haluaa olla lojaali biologiselle vanhemmalleen (Sinkkonen 2019, 176). Sinkkonen korostaakin, että epävarmuus sijoituksen kestosta ei ole hyväksi lapsen turvallisen kiintymyssuhdekehityksen kannalta (Sinkkonen 2019, 176).

Suomen lainsäädäntö tunnistaa lapsen ja sijaishuoltoa antavan aikuisen välisen kiintymyssuhteen merkityksen *lapsen edulle* silloin, kun huostaanoton purkamista harkitaan (LSL 47.3 §). Tästä huolimatta vuosittainen ”haavojen raapiminen” on piirre, jota en usko ilmenevän niissä valtioissa, joissa huostaanotto muistuttaa oikeusvaikutuksiltaan enemmän adoptiota. Onkin oletettavaa, että ainakaan hyödyntämäni Carr’n ja Rockettin (2017) tutkimuksen tulokset eivät sellaisenaan sovellu Suomen kontekstiin.

Ehdotan, että lapsen ja koiran kumppanuutta tulisi tutkia empiirisesti myös suomalaisessa sijaishuollossa, koska tutkijat näkevät, että eläinten hyödyntämiseen liittyy suurta terapeutista potentiaalia (Julius ym. 2014, 184), joka ulottuu myös pitkäaikaisen sijaishuollon kentälle (Carr & Rocket 2017).

7 LÄHTEET

Arkow, Phil. 2020. ”Human–Animal Relationships and Social Work: Opportunities Beyond the Veterinary Environment.” *Child & Adolescent Social Work Journal* 37, no. 6: 573–588. <https://dx.doi.org/10.1007/s10560-020-00697-x>.

Beetz, Andrea, Henri Julius, Dennis Turner ja Kurt Kotrschal. 2012. ”Effects of Social Support by a Dog on Stress Modulation in Male Children with Insecure Attachment.” *Frontiers in Psychology* 3: 352. <https://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00352>.

Bowlby, John. 1982. ”Attachment and Loss: Retrospect and Prospect.” *American Journal of Orthopsychiatry* 52, no. 4: 664–678. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x>.

Bridger, Harold. 2001. ”Companionship with humans.” Teoksessa *The Transitional Approach to Change*, toimittajat Gilles Amado ja Anthony Ambrose, 161–171. Routledge. <https://dx.doi.org/10.4324/9780429483523>.

Broberg, Anders, Kjerstin Almqvist & Tomas Tjus. 2005. *Kliininen Lapsipsykologia. Alkuperäinen teos Klinisk barnpsykologi. Utveckling på avvägar. Suomentanut Riitta Bergroth.* Helsinki: Edita: Suomen psykologiliitto.

Cacciatore, Raisa. 2007. *Huomenna pannaan pussauskoppiin: Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään.* Helsinki: WSOY.

Carr, Sam & Ben Rockett. 2014. ”Animals and Attachment Theory.” *Society and Animals*, Vol. 22, No. 4: 415–433. <http://dx.doi.org/10.1163/15685306-12341322>.

Carr, Sam & Ben Rockett. 2017. ”Fostering Secure Attachment: Experiences of Animal Companions in the Foster Home.” *Attachment & Human Development* 19, no. 3: 259–277. <https://dx.doi.org/10.1080/14616734.2017.1280517>.

Eronen, Tuija, Riitta Laakso & Tarja Pösö. 2010. ”Now you see them – now you don’t: institutions in child protection policy.” Teoksessa *Social work and child welfare politics through Nordic lenses*, toimittajat Hannele Forsberg & Teppo Kröger, 147–159. Bristol: Policy.

Hautamäki, Airi. 2003. ”Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle.” Teoksessa *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, toimittajat Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland, 13-66. Helsinki: WSOY.

Heino, Tarja. 2013. ”Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut.” Teoksessa *Lastensuojelun ytimissä*, toimittaja Marjatta Bardy, 84–107. Tampere: Juvenes Print.

Heinrichs, Markus, Ernst Fehr, Michael Kosfeld, Paul J. Zak & Urs Fischbacher. 2005. ”Oxytocin Increases Trust in Humans.” *Nature* 435, no. 7042: 673–676.
<https://dx.doi.org/10.1038/nature03701>.

Hintsala, Taina, Kirsi Honkalampi & Niko Flink. 2019. ”Stressi, allostaattinen kuormitus ja terveystilakset.” *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, no. 135(20):1961–1966.
<https://www.duodecimlehti.fi/duo15189>.

Julius, Henri, Andrea Beetz, Kurt Kotrschal, Dennis Turner & Kerstin Uvnäs-Moberg. 2013. *Attachment to Pets. An integrative View of Human–Animal Relationships with Implications for Therapeutic Practice*. Hogrefe.

Julius, Henri, Andrea Beetz, Kurt Kotrschal, Dennis Turner & Kerstin Uvnäs-Moberg. 2014. *Bindung zu Tieren. Psychologische und neurobiologische Grundlagen tiergestützter Interventionen*. Hogrefe.

Kahilaniemi, Eeva & Jaakko Kahilaniemi. 2016. *Eläinavusteinen interventio: Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin*. Voimatassu.

Kangasniemi, Mari, Kati Utriainen, Sanna-Mari Ahonen, Anna-Maija Pietilä, Petri Jääskeläinen ja Eeva Liikanen. "Kuvaileva Kirjallisuuskatsaus: Eteneminen Tutkimuskysymyksestä Jäsennettyyn Tietoon/Narrative Literature Review: From a Research Question to Structured Knowledge." *Hoitotiede* 25, no. 4 (2013): 291–201.

Kasvatus-kuntoutuskoirat. *Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry*: Toiminta-ajatus ja säännöt, 1 §. Luettu 25.5.2022.
<http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/yhdistyksen-toiminta/toiminta-ajatus-ja-saannot/>.

- Kennelliitto. 2016. ”Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoiratoimintaan”. Luettu 25.5.2022. <https://www.kennelliitto.fi/files/lukukoiratoiminnan-laatusuositus>.
- Kortesluoma, Susanna & Hasse Karlsson. 2011. ”Oksitosiini, kiintymyksen ja sosiaalisuuden neuropeptidi.” *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, no. 127(9):911-918. <https://www.duodecimlehti.fi/duo99526>.
- Kurdek, Lawrence. 2009. Pet dogs as attachment figures for adult owners. *Journal of Family Psychology*, 23, 439–446. <https://dx.doi.org/10.1037/a0014979>.
- Lang, Katrin, Ina Bovenschen, Sandra Gabler, Janin Zimmermann, Katja Nowacki, Josephine Kliewer & Gottfried Spangler. 2016. ”Foster Children's Attachment Security in the First Year After Placement: A Longitudinal Study of Predictors.” *Early Childhood Research Quarterly* 36: 269–280. <https://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq.2015.12.019>.
- Lapsenhuoltolaki. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), HTL.
- Lastensuojelulaki (417/2007), LSL.
- Lehto-Lundén, Tiina. 2020. Lapsi tukiperheessä: Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA.
- Lessard, Jocelyne & Marlene Moretti. 1998. ”Suicidal Ideation in an Adolescent Clinical Sample: Attachment Patterns and Clinical Implications: Adolescent Suicide: Risk, Assessment, and Treatment.” *Journal of Adolescence* (London, England.) 21, no. 4: 383–395.
- Matthies, Aila-Leena. 2009. ”Saksalaisen sosiaalityön tiedepohja ja professionaalituumisnäkymät.” *Teoksessa Sosiaalityö ja teoria*, toimittajat Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola ja Tarja Pösö, 237–267. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nowacki, Katja, ja Axel Schoelmerich. 2010. ”Growing Up in Foster Families or Institutions: Attachment Representation and Psychological Adjustment of Young Adults.” *Attachment & Human Development* 12, no. 6: 551-566. <https://dx.doi.org/10.1080/14616734.2010.504547>.

Odendaal, J.S.J. 2000. "Animal-assisted Therapy — Magic or Medicine?" *Journal of Psychosomatic Research* 49, no. 4: 275-280.

[https://dx.doi.org/10.1016/S0022-3999\(00\)00183-5](https://dx.doi.org/10.1016/S0022-3999(00)00183-5).

Oranen, Mikko. 2001. "Elämää varjossa – väkivallalle altistumisen vaikutuksista." Teoksessa *Perheväkivallan varjossa: Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä*, toimittaja Mikko Oranen, 41–65. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oswald, Sylvia, Katharina Heil & Lutz Goldbeck. 2010. "History of Maltreatment and Mental Health Problems in Foster Children: A Review of the Literature." *Journal of Pediatric Psychology* 35, no. 5: 462–472. <https://dx.doi.org/10.1093/jpepsy/jsp114>.

Palitsky, Daniel, Natalie Mota, Tracie O. Afifi, A Craig Downs & Jitender Sareen. 2013. "The Association Between Adult Attachment Style, Mental Disorders, and Suicidality: Findings From a Population-Based Study." *The Journal of Nervous and Mental Disease* 201, no. 7: 579–586. <https://dx.doi.org/10.1097/NMD.0b013e31829829ab>.

Pösö, Tarja. 2016. "Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta?" Teoksessa *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*, toimittajat Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö, 7–30. Tampere: Vastapaino.

Quiroga, Manuela Garcia, Catherine Hamilton-Giachritsis & Margarita Ibañez Fanés. 2017. "Attachment Representations and Socio-emotional Difficulties in Alternative Care: A Comparison Between Residential, Foster and Family Based Children in Chile." *Child Abuse & Neglect* 70: 180–189. <https://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.021>.

Quiroga, Manuela Garcia & Catherine Hamilton-Giachritsis. 2015. "Attachment Styles in Children Living in Alternative Care: A Systematic Review of the Literature." *Child & Youth Care Forum* 45, no. 4: 625–653. <https://dx.doi.org/10.1007/s10566-015-9342-x>.

Sable, Pat. 2012. "The Pet Connection: An Attachment Perspective." *Clinical Social Work Journal* 41, no. 1: 93-99. <https://dx.doi.org/10.1007/s10615-012-0405-2>.

Salonen, Marita. 2022. "Eläimen parantava voima perustuu kosketukseen." *Turun Sanomat*, 26.4.2022, 18.

Schuhmayer, Wolfgang. 2012. ”Das Verhaltensauffällige Kind: Behandlungsoption Tiergestützte Therapie.” *Pädiatrie Und Pädologie* 47, no. 6: 25-28.
<https://dx.doi.org/10.1007/s00608-012-0021-y>.

Sinkkonen, Jari & Mirjam Kalland. 2003. ”Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä.” Teoksessa *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, toimittajat Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland, 7–11. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari. 2003. ”Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan.” Teoksessa *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*, toimittajat Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland, 146–173. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari. 2019. *Kiintymyssuhteet elämänkaareissa*. Helsinki: Duodecim.

Stovall–McClough, Chase & Mary Dozier. 2004. ”Forming Attachments in Foster Care: Infant Attachment Behaviors During the First 2 Months of Placement.” *Development and Psychopathology* 16, no. 2: 253–271. <https://dx.doi.org/10.1017/S0954579404044505>.

Thompson, Ross A., Jeffrey A. Simpson, ja Lisa J. Berlin. 2022. ”Taking Perspective on Attachment Theory and Research: Nine Fundamental Questions.” *Attachment & Human Development* ahead-of-print, no: 1-18. <https://dx.doi.org/10.1080/14616734.2022.2030132>.

Tirkkonen, Tiina. 2015. *Early Attachment, Mental Well-being and Development of Finnish Children at Preschool Age: Twinship - Risk or Opportunity?* Oulu: University of Oulu.

Van den Dries, Linda, Femmie Juffer, Marinus van IJzendoorn & Marian Bakermans-Kranenburg. 2009. ”Fostering Security? A Meta-analysis of Attachment in Adopted Children.” *Children and Youth Services Review* 31, no. 3: 410–421.
<https://dx.doi.org/10.1016/j.chilyouth.2008.09.008>.

Van IJzendoorn, Marinus & Pieter Kroonenberg. 1988. ”Cross-Cultural Patterns of Attachment: A Meta-Analysis of the Strange Situation.” *Child Development* 59, no. 1: 147–156. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.1988.tb03202.x>.

Vähä-Aho, Vilja. 2017. ”Koira-avusteinen työskentely lastenkodissa.” Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201706194999>.

Yli-Viikari, Anja, Taina Lilja, Katariina Heikkilä, Anna Kirveennummi, Tapani Kivinen, Ulla Partanen, Leena Rantamäki-Lahtinen & Katriina Soini. 2009. Green Care: Terveyttä Ja Hyvinvointia Maatilalta. *Jokioinen: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus*: jakelu: MTT, viestintä- ja informaatiopalvelut.

Ytj. Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. Y-tunnus: 2374594-5. Luettu 25.5.2022.

<https://tietopalvelu.ytj.fi/yritystiedot.aspx?yavain=2296784&tarkiste=405FE74FFD4B1C6136A9EA33563D2C009908DFE1>.